ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస సంచిక

సంపాదకులు:

వి. ఆర్. చిత్రా: పి. గణపతిశాస్త్రి

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

విషయానుక్రమణిక

చిత్రవివరణము :	శ్రీ దండపాణిగారు ...	[illegible]
సమీక్షలు :	సంపాదకులు ...	[illegible]
నవ్యశక్తి :	శ్రీ కృష్ణశాస్త్రిగారు ...	[illegible]
సాగరగానము :	శ్రీ త్రిపురారిభట్ల వీరరాఘవస్వామిగారు	[illegible]
హృదయోపహారము :	శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	[illegible]
సంధ్యా సంగీతము :	శ్రీ శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు	[illegible]
పరిశ్రమలలో 'రూపలేఖనలు'	శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రాగారు	[illegible]
శిల్పము :	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	[illegible]
నీడలనడవ :	శ్రీ కవికొండల వెంకటరావుగారు	[illegible]
వారసత్వము :	శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రిగారు	[illegible]
'నా జీవితయాత్ర' ఒక సమీక్ష	శ్రీ కృష్ణశాస్త్రిగారు	[illegible]
చింతచిగురు :	ఆరుద్ర ...	[illegible]
వినాయకచవితి :	శ్రీ విస్సా అప్పారావుగారు	[illegible]
ఆర్తనాదము :	'శిల్పి' ...	[illegible]
గ్రంథవిమర్శనము :	...	[illegible]

శిల్పాలు

ముఖచిత్రము :	శ్రీ పిలకా లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు
హోలిక :	రాజపుత్రచిత్రము
నర్తకులు :	శ్రీ నందలాల్ బోసుగారు
దాక్షిణాత్య దేవాలయ శిల్పపరిణామంలో ప్రధానఘట్టాలు	

చిత్రవివరణము

శ్రీ దండపాణి.

డోలిక

అతిసామాన్యమైన విషయం కూడా రాజ పుత్ర చిత్రకారులు ఎంత మహత్తరంగా చిత్రించారు! ఉయ్యాల మనం అనుదినము చూచేదే కాని, చిత్రరచనా విధానం మాత్రం అసాధారణంగాఉంది. ఇందులో రాజదంపతులు భవనోద్యానంలో ఉల్లాసంగా ఉయ్యాల లూగుతున్నారు. చిత్తరువులో ముందుభాగమూ, వెనకభాగమూ అది వసంతసాయం సంధ్యాకాలం అన్నవిషయం సూచిస్తున్నాయి. ఆ సమీపంలో ఉన్నది జలపూరితమైన సరోవరము. దానికి దగ్గిరిగా ఉన్న లతలూ, తరువులూ వసంతసౌభాగ్యంతో కలకలలాడుతున్నాయి. సరోవరానికి ప్రాగ్భాగంలో నిమ్నోన్నతభాగాల్లో సుందర తరు విరాజితమైన క్రీడా పర్వతం కనుబడుతూంది. ఇంకా వెనక భాగంలో సంధ్యారాగ రంజితమైన నిర్మల నీలాకాశం కనిపిస్తూంది. సరిగా ఈ సమయం లోనే రాజదంపతులు తమ ఉద్యానడోలికల్లో విహరిస్తున్నారు. ఇది ప్రత్యేకంగా భారతీయమైన ఒక సుందర విషయం తీసుకుని కేవలమూ ప్రాచ్యసంప్రదాయంలో రచించిన రమణీయ చిత్రము.

నర్తకులు

సృజనశీలమైన కళ సామాన్యమైన కళా నియమాలనన్నింటినీ అతిక్రమిస్తుంది. స్రష్ట అయిన కళారాధకుడు ఎప్పుడూ ఒకదివ్య సందేశం అందిస్తూ ఉంటాడు. ఆ సందేశాని కనుకూలమైన చిత్రపరిభాషలో తన ఆదర్శాలు వ్యక్తీకరిస్తాడు. ఒకప్పుడు కళాస్రష్ట అత్యంత అసాధారణంగా భావించి, ఆ భావనకి రూప కల్పనచేస్తాడు. అలాంటప్పుడు కల్పనకీ మన ఇంద్రియ ప్రపంచానికీ ఉన్నసంబంధం చాలా స్వల్పంగా ఉంటుంది. ఐతే అనేక సందర్భాల్లో కళాస్రష్టలు తమ పరిసరాలు తమపై కలిగించిన ప్రభావాల్నీ, ఆ పరిసరాలు తమకిచ్చిన సందేశాల్నీ మాత్రం వ్యక్తీకరించి ఊరుకుంటారు. ఆ అభివ్యంజనలు చాలా వ్యక్తిగతంగానూ, సూక్ష్మంగానూ ఉండడంవల్ల సామాన్యమైన కళాసృష్టి సంప్రదాయాల ప్రకారం వాటిని నడిపించడము చాలా కష్టము. అందుచేతనే కేవలం కళాస్రష్ట మాత్రమే తనకు అనుకూలమైన సృజనపరికరాలు సమకూర్చుకుని

తద్వారా తన భావాలని వ్యక్తీకరించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అందుచేత మనం సామాన్యంగా చిత్ర పరిశీలనలో అవలంబించే సామరస్యాది నియమాలేవీ వీటిలో అవలంబించకూడదు. స్రష్ట అయిన కళారాధకుడు తన భావాభివ్యక్తికి భాష అత్యంత సంకుచితమైనదని భావించే రచయితవంటివాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు రచయిత తన అభిప్రాయ వ్యంజనకోసం సామాన్య వ్యాకరణ నియమాలు కూడా ఉల్లంఘిస్తాడు. చిత్రకారులు కూడా అల్లాగే సామాన్యమైన కళాసంప్రదాయాలు అతిక్రమించి, స్వీయమైన ఆకృతులు చిత్రిస్తూ కొత్త కొత్త వర్ణసామరస్యాలు సృజిస్తారు.

శ్రీనందలాల్ బోసు 'నర్తకులు' అనే చిత్రాల్లో శాస్త్రీయమైన రచనా విధానం అతిక్రమించి నృత్యవేగం ప్రదర్శించడానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు. ఈ రెండు నృత్యచిత్రాలు సాంప్రదాయికరచనా పద్ధతుల్ని అతిక్రమించిన రచనలు. చిత్రకారుడు అతిచంచలమైన నర్తకుల నృత్యభంగిమలు వీటిలో అత్యంతసామర్థ్యంతో నిర్వహించాడు. చిత్రకారుడు నృత్యసమయంలో నర్తకుల హృదయంలో వెల్లివిరిసే ఆనందం మరింత ఎక్కువ సామర్థ్యంతో నిర్వహించగలిగాడు. సాధారణశక్తి గలిగిన చిత్రకారులు అత్యంత ప్రధానమయిన ఈ విషయం విస్మరించే ఉండేవారు. ఒకవేళ ఈ విషయం విస్మరించకపోయినా సామర్థ్యం లేకపోవడంవల్ల తప్పకుండా వైఫల్యం పొందిఉండేవారు.

జాతీయ ప్రభుత్వము

చిట్ట చివరికి ఢిల్లీ నగరంలో జాతీయ ప్రభుత్వద్వారాలు తెరుచుకున్నాయి. దాదాపు నూటయాభై ఏళ్లనించి శృంఖలా బద్ధమైన భారత జాతి స్వాతంత్ర్యతూర్యనినాదాలు వినగలిగింది. ఈ సమయంలో మనం ఇంతకాలంనించీ ఈ స్వాతంత్ర్య రక్ష చక్రాల కింద పడి నలిగిపోయిన మహామహుల్ని ఎందరెందరినో స్మరించుకుని ఆ స్వాతంత్ర్య రక్షకారకు లందరికీ మనసారా జోహారు లర్పించాలి.

ఎంతో కాలంనించి మనం పాశ్చాత్య దాస్య శృంఖలాల్లోపడి చిత్ర విచిత్రమైన పీడకలలు కన్నాము. ఇప్పుడు అవన్నీపోయి బంగారు కలలు కనేకాలం సమీపించింది. మనకి ఇంతకి పూర్వం సంభవించిన దురదృష్ట సంఘటనల కన్నిటికీ పరప్రభుత్వాన్ని నిందించడం ఒక అలవాటయి పోయింది. అంతకంటె ఆ సంఘటనలకి మనం కూడా కొంతవరకు బాధ్యులమే నని గ్రహించాలి. అంతేకాదు. ఈ పాశ్చాత్య సంసర్గంవల్ల మనజాతి రక్తనాళాల్లో ఒక పెద్ద ఆఘాతం కలిగి. దానివల్ల ఒక నూత్న చైతన్యం ఆవిర్భవించిందని కూడా అంగీకరించాలి.

నెహ్రూ పండితుడు భారత జాతీయ ప్రభుత్వభారం వహించిన సందర్భంలో దేశీయ విదేశీయ నాయకుల మన్ననలు పొందాడు. సెప్టెంబరు ౨వ తేదీ భావి భారతీయ సంతతి సగర్వంగా సంస్మరించే సుదినము.

జాతీయ ప్రభుత్వము

అయితే భారతదేశంలో అందరూ ఆ నాడు సుదివసంగా పరిగణించలేదు. ముస్లింలీగు ఆ నాడు విచారదివసంగా ప్రకటించింది. క్రమ క్రమంగా అది దేశంలో అనేక విషాద సంఘటనలకి దారి తీసింది. మనం హృదయ విదారకాలయిన కలకత్తా సంఘటనలకి తలవంచుకుని పశ్చాత్తప్తులం కావాలి. ఇంకా బొంబాయిలో పూర్తిగా ప్రశాంత పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయని చెప్పడానికి వీల్లేదు. దేశంలో ఇంకా అనేక నగరాలు సంక్షోభ పూరితంగానే ఉన్నాయి.

ఈ సందర్భంలో ప్రజాభ్యుదయం కోసం అధికారం స్వీకరించిన కాంగ్రెసు నాయకులు ప్రతీ అడుగూ తూచితూచి వెయ్యవలిసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది. ఆంగ్ల ప్రభుత్వం ఇన్నాళ్లనించీ కాంగ్రెస్సుకీ లీగుకీ మధ్యవర్తిగా ఉండి తనకి అవసరం ఉన్నప్పుడు రెండింటికీ మధ్యన తగాదాలు పెడుతూ వచ్చింది. ఆ ఆంగ్ల ప్రభుత్వమే తీరా తన అధికారం జాతీయ ప్రభుత్వానికి సంక్రమింప జెయ్యాలనుకునే సరికి పూర్వకాలంనించీ ఆంగ్లప్రభుత్వభావాలు అనుమానించే లీగు కాంగ్రెస్సుతో కలిసి జాతీయ ప్రభుత్వం ఏర్పరచలేక పోయింది. ఇంక గత్యంతరంలేక ఆంగ్ల మంత్రులు కాంగ్రెసు నాయకులకి స్వాధికారం సంక్రమింపజేశారు. దాంతో ముస్లింలీగు కడుపు మండి, ప్రత్యక్ష ప్రతిఘటన ప్రారంభించింది. ఈ ప్రతిఘటనల్లో అమాయికులూ, స్త్రీలూ, శిశువులూ ఆహుతి అయ్యారు. అనవసరంగా సామాన్య పౌరుల రక్త స్రవంతులు ప్రవహించాయి.

ఇన్నాళ్లనించీ ప్రభుత్వం మధ్యవర్తిగా ఉండడంవల్ల కాంగ్రెసు తన షరతులన్నిటికీ అంగీకరిస్తేనేగాని ప్రభుత్వంలో చేరననడంలో కొంత అర్థం ఉంది. కాని ఇప్పుడు అధికారం తన హస్తగత మయింది కనక కాంగ్రెసు ఎంత స్వార్థత్యాగమైనా చేసి, ముస్లింలీగును కూడ గట్టుకుని రావడానికి ప్రయత్నించాలి. మహమ్మదీయుల మనస్సులలో

ఉన్న అనుమానాలు తొలగించాలి. జనాబ్ జిన్నాకూడా తన మంకుపట్టు విడిచి, ప్రజా పరిషత్తుతోనూ కేంద్ర ప్రభుత్వంతోనూ సహకరించి భారతపురోభివృద్ధికి తోడ్పడ గలడని ఆశిస్తున్నాము.

పల్లెటూరి పరిశ్రమలు

భారతదేశం ఈనాడు దుర్భరదారిద్ర్యస్థితిలో ఉందంటే దానికి కేవలం పారిశ్రామికంగా వెనకబడి ఉండడమే కారణమని వేరే చెప్పక్కరలేదు. మనం భావిలో ఎటువంటి ఆర్థికవ్యవస్థ నిర్మించ గలిగినా అసంఖ్యాకంగా ఉన్న పల్లెటూళ్లని విస్మరించడానికి వీల్లేదు. అందుకనే మనదేశంలో కొందరు యంత్రపరిశ్రమల్లోగాని కుటీరపరిశ్రమల్లోగాని అంధప్రాయంగా పాశ్చాత్యానుకరణం ఆత్మవినాశహేతువని మన దేశీయ పరిస్థితులకి అనుకూలమైన పారిశ్రామిక వ్యవస్థ నిర్మించుకోవాలని చెబుతున్నారు. ప్రపంచంలో అందరూ తమతమ పరిశ్రమలు పునరుద్ధరించుకొని వాణిజ్యం అభివృద్ధి పొందించుకోవాలని తహతహపడే ఈ సమయంలో, మన కేంద్ర ప్రభుత్వమూ రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వాలూ ఈ విషయంలో చాలా జాగరూకులై ప్రవర్తించాలి.

ఈ సందర్భంలో మద్రాసు ప్రభుత్వం పల్లీపరిశ్రమల అభివృద్ధి కోసం అవలంబించవలసిన విధానాన్ని సూచించే నివేదిక ప్రత్యేకంగా గమనించవలసి ఉంది. ఇందులో ఖాదీ పరిశ్రమకి ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం ముదావహం. అంతేకాక ఫిర్కావారీగా ఆయా జిల్లాలలో ఏయే ప్రత్యేక పరిశ్రమలకి అవకాశం ఉందో పరిశీలించి ఆయా పరిశ్రమలకి తగిన ఉత్పత్తి కేంద్రాలు ఏర్పరచడానికి నిశ్చయించడంలో ప్రధాని ప్రత్యేక పరిశీలన ప్రశంసనీయము.

మనం దేశంలో ఇన్నాళ్లనించీ 'గ్రామాభివృద్ధి! గ్రామాభివృద్ధి' అని వేదికలమీద గంభీరోపన్యాసాలు చెయ్యడమేగాని, ఈ విషయంలో అణువంతైనా అభివృద్ధి జరగలేదు. ఆంధ్ర కేసరి ఆధ్వర్యంలో ఈ

విషయంలో సంపూర్ణంగా అభివృద్ధి జరగగలదని ఆశిస్తున్నాము. అయితే ఇన్నాళ్లనించీ రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వం నిరంకుశుల చేతుల్లో ఉండడం మూలాన్ని ప్రభుత్వోద్యోగుల్లో అలసతా, తాటస్థ్యమూ, దురహంకారమూ, మొదలైనవి బాగా పేరుకున్నాయి. ఏ విధానమయినా సఫలం కావాలంటే అది స్వార్థరహితంగా ఆచరణలో పెట్టి ప్రజాభ్యుదయం కోసం పాటుబడే ప్రభుత్వోద్యోగుల తోడ్పాటు ఎంతైనా అవసరము. అది లేకపోతే ఎన్నెన్ని నివేదికలు తయారుచేసినా ఏమీ ప్రయోజనం ఉండదు. ప్రధాని ఈ విషయంలో ప్రత్యేక జాగరూకత వహించి పారిశ్రామిక శాఖలో ఒక నూతనోజ్జీవం కలిగించ గలరని ఆశిస్తున్నాము.

హృదయోపహారము

నినుఁ బ్రేమింతు నటన్నఁ దథ్యమగుఁ; గానీ కేవలమ్మౌ జగ
జ్జన సామాన్యగతిన్ వచించుటగు; నాస్వాంతోజ్జ్వల ప్రేమ వ
ర్ణనకై లేదనురాగ లేశ మనిరన్ నానావిధాల్పార్థ చిం
తన [illegible]ల మ్మగు లోకమం దది యథార్థమ్మై విభాసిల్లునో!

ప్రేమపదమ్మొకే విధిఁ గవిబ్రువులైన జనమ్మునోళ్ల నే
మేమొ విచిత్రభూమికల నృత్య మొనర్చుచు రూపరేఖ సరే
లే! మరి! దానికేమి! సఫలీకృతమైనది నీవు నవ్వవిం
చామర మల్లవీవ నవశమ్మగు మామక పక్ష్మయుగ్మమున్

నిత్యవినీతులున్ వెలుఁగు నీడల పోలిక మారుటొక్కటే
సత్యము; వాని చర్చల నసంఖ్యమనీషులు మున్గిమున్గి కా
లాత్యయ మందియుండ్రి, ననయమ్మొక నీ సొగసుందనమ్ము నా
నిత్యవిలోకనోత్సవ వినిద్ర నికీక్షల గ్రోలి పొంగెదన్

నీ సౌందర్యము నాహృదంతరగుహా నిద్రాణమై చంచలా
హాసమ్ముం బ్రసరించు నొక్కొకపుఁ; డా హాసోజ్జ్వలచ్ఛాయ ను
ద్భాసించున్ మదగాధజీవితపయఃపాథోధిగర్భాంతరా
భాసద్దివ్యమహేంద్ర కార్ముక సమాభమ్మై జగజ్జ్వాలయో!

నీ వెపుడో వినిశ్చల కనీనికలం గికురించి, మెల్లనా
జీవనగుప్తదేహళి విచిత్ర విధమ్ముగ దాటి, సాంధ్యరా
గావృతకృత్తికాతరళహారము నీరవ కైరవాకర
శ్రీ వెలిగించురీతి విరచించితి వీ యెదఁ బ్రేమదీపికన్

ఆంధ్రశిల్పి

కార్తిక చంద్రికా శయిత గౌతమిలో నొక కాశపుష్పవి
స్ఫూర్తివలెఁ భవద్రుచిరమూర్తి యొకప్పుడు లోనవెల్గె; న
మ్మూర్తి క్రమక్రమమ్ముగ నపూర్వ మహత్త్వమునంద నేడు రా
గార్తుడ నే తదీయహృదయమ్మున ముత్తెమువోలె మారితిన్

నాజన్మమ్మిది ధన్యమయ్యె లలనా! నిన్నీవిధిం భావనా
పూజామల్లికతో నొకించుక యెదఁ బూజింప భావింప; నా
నాజన్మాంతర సంచితమ్మయిన పుణ్యమ్మేకమై పండి, ఓ
తేజోమాలిని! నీవె వచ్చిన సుఖార్తిం జీవమే ప్రీలునో!

నీలస్వప్న సరస్సువర్ణవికసన్నీరేజమై నీ తనూ
లాలిత్యమ్ము కనుంగవఁ బసని బల్మైకమ్ము నిండింప, నా
కీలోకైకలలామ! జీవన మిదేరీతిఁ సుఖాందోళ మం
దేలోలమ్మయి సోలునో యను తలంపే మేలుకొం టయ్యెడున్!

* * * *

శ్రీ. పి. గణపతిశాస్త్రి.

సంధ్యా సంగీతము

౧

ఇదుగనిదే! సమీరముల దారుల నొయ్యన నూగులాడుచున్
నిదురలోకములొక్కటే వలపుల్ వ్రేల్చును హారతి దీపరేఖలై!
హరిదనిలమ్ములన్ తొణకు నద్భుతరాగములున్ సువాసనల్,
అది తెలుపు ప్రశాంత నృత్యము! నితాంతనటత్పదమూర్ఛలియ్యెడన్!

నిదురలోకములొక్కటే వలపు వ్రేల్చును హారతి దీపరేఖగా,
అరయు విశోషితాత్మలటులై దురపిల్లును వాయులీనముల్,
అది తెలుపు ప్రశాంతనృత్యము, నితాంతనటత్పదమూర్ఛ లియ్యెడన్,
మరుపిడిక్షోభయున్ మృతియు సోలెడు వేది విహాయసంబనన్!

అరయు విశోషితాత్మలటులై దురపిల్లును వాయులీనముల్!
మరణవిశాల కాననికే మాట కసహ్యము పొందునాత్మలై!
మరుపిడిక్షోభయున్ మృతియు సోలెడు వేది విహాయసంబనన్,
స్ఫురదరుణాస్రధారలను సూర్యుడు ముగ్గుచు వీడు నూపిరిన్!

మరణవిశాలకాననికే మాట సహించని మామకాత్మ ఆ
కరమున విస్ఫురద్గతకథల్ సకలమ్మును సంస్మరించెదున్!
స్ఫురదరుణాస్రధారలను సూర్యుడు ముగ్గుచు వీడునావి, బం
గరు కలశమ్ము నీప్రతిమ కాంతిలు నాహృదయాంతరమ్మునన్!

౨

అదుగదిదే, మలయానిలాధ్వముల కదలాడి
హారతులవలె వలపు లలరుగములు వెలార్చు!
ప్రాకు, పవనములలో రాగములు, వాసనలు;
స్విన్నలాస్యాలు మూర్ఛన్నృత్యచరణాలు!

హారతులవలె వలపు లలరుగములు వెలార్చు ;
అరచు క్షుబ్ధాత్మలటు లడరును విపంచికలు !
స్విన్నలాస్యాలు ! మూర్ఛన్నృత్యచరణాలు !
మృత్యుసౌందర్యాలు మెరయువేడి నభస్సు !

అరచు క్షుబ్ధాత్మలటు లడరును విపంచికలు,
మరణకాళనిశీథమథితదీనాత్మలై !
మృత్యుసౌందర్యాలు మెరయువేది నభస్సు,
ఎరుపునెత్తుట ముగ్గి ఇనుడూపిరిని వీడు !

మరణకాళనిశీథ మథిత మిా నా ఆత్మ
కడచిపోయిననాటి కథలు నెలమి స్మరించు !
ఎరుపునెత్తుట ముగ్గి ఇనుడు మరణించు, బం
గరు కలశి నీ ప్రతిమ కాంతిల్లు నాయెడద!

[ఫ్రెంచి మహాకవి Charles Baudelaire వ్రాసిన Harmonie Du Soir కు రెండురకాల తర్జుమాలు.]

శ్రీ శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు.

నవ్యశక్తి

1

[illegible]ర్కమ్ము కల్పాంత సమయాంధ్యమైన,
దారుణ దుఃఖోద్ధరణ మారణమ్మైన,
ఏ యుదగ్రాగ్రహ
మ్మే యుదాత్తావేశ
మావహించిన పురుగు నరుడై,
అవతరించిన నరు డమరుడై,

[illegible] జగతీ పావన నరక భవనమున నవ
మంగళ యుగ స్వర్గ మండల శ్రీరుచుల్
నిండించు,
సమసౌఖ్యము సమృద్ధి
పండించు.
ఆ శక్తి.
ఆ నేత్రి
ఆ నిత్య శుభదాత్రి
శాసించు మమ్ము! ఆశాసించు నహరహమ్ము!

శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి.

సాగర గానము

ఊగుమా నానీలి తూగు టుయ్యాలలో!
ఊగుమా నాచలువ తేట యుయ్యాలలో!
జననమరణక్రీడ జరుగు నా హృదయమున
మనసు పరవశ మంద మునిగిపోయితివేని,
నీలిమబ్బులలోని కలలచాయలలోన
గాలిజోలలలోన లాలింతు తేలింతు!

కాలమే లేదనెదు! కాలమ్ము లేనియెడ
కాలు పెట్టు నెవండు గిలుగించు నాయలల
నాహృదయగానమున నీహృదయ ముప్పొంగి
నావవలె గాలిలో నవకముగ నటియించు!

నాహృదియె నీజాహ్నవీస్రవంతికి ముక్తి
నాహృదయరాగమే నవ్యకవులకు రక్తి
నాహృదిని చంద్రికలు తారకలు క్రీడించు!
నాహృదిని మేల్మిబంగరుసూర్యు డుదయించు!
నాజీవనమె దేవతలసుధకు కాణాచి!
నాజీవనమె యాకటిదప్పులకు శాంతి!
నాజీవనమ్మె ముత్యాలకోవలతాయి!
నాజీవనమె ప్రజల కానందసంధాయి!

నాహృదయదేశమున నాకసము పవళించు,
నాతీరదేశమ్ము మోహముల కబళించు!
నాయూరుపుల గ్రోలి మానవులు తేరుకొని,
హాయిగా మరచిపోయెదరు కష్టము లెల్ల!
ఊగుమా నానీలితూగుటుయ్యాలలో!
ఊగుమా నాచలువ తేటయుయ్యాలలో!

శ్రీ త్రిపురారిభట్ల వీరరాఘవస్వామి.
సాహితీ సమితి.

పరిశ్రమలలో 'రూపలేఖనలు'

శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రా

మనము ప్రతిదినమూ వాడుకునే గృహోపకరణాలు తయారుచేసే విధానాల్లో సుందరతరమైన రీతులు అవలంబించడంవల్ల వాటిని సులభంగా విక్రయించడానికి వీలవుతుంది. పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధిపొందిన దేశాలన్నీ సౌందర్య దృష్టితోనూ, వాణిజ్య దృష్టితోనూ నిత్యకృత్యంలో వాడుకునే వస్తువులు ఉత్పత్తి చెయ్యడంలో జాగ్రత్తపడ్డాయి. అసలు ఆ దేశాల పారిశ్రామికాభివృద్ధిలో ఉన్న రహస్యం అంతా ఇదే! జపానులో వస్తువులు ఉత్పత్తిచేసే ముందు వాటి రూపచిత్రాలు (Designs) తయారు చేస్తారు. ఆ తయారు చేసేవారిని రూపలేఖకులు (Designers) అంటారు. జపానుదేశంలో ప్రతీ పరిశ్రమలోను నిష్ణాతులైన రూపలేఖకులు ఉంటారు. ఆయా పరిశ్రమల్లో వాటికి సంబంధించిన శాస్త్రవేత్తలు, కర్మకారులు, మొదలయిన వారికంటె ఈ రూపలేఖకులే ఎక్కువగా ఉంటారు. అసలు ఈ శాస్త్రవేత్తలూ, కర్మకారులూ కూడా రూపలేఖనలో బాగా పరిశ్రమ చేసిఉంటారు. బాగా ప్రఖ్యాతమైన వస్త్రాలు, పింగాణీ వస్తువులు, కాగితాలు మొదలైన పరిశ్రమల్లోకూడా సంప్రదాయాలకీ పరిసరాలకీ అనుకూలమైన రూపచిత్రాలు తయారుచేయిస్తూ ఉంటారు. బాగా సుప్రసిద్ధులైన చిత్రకారులు ఈ రూపచిత్రాలు పరిశీలించి ఇంకా కొత్త కొత్త రీతులు సూచిస్తూ ఉంటారు. ఇంతే కాదు; ఆయా శాఖలకి కావలసిన గ్రంథాలన్నీ సేకరించి చక్కని గ్రంథాలయాలుకూడా ఏర్పరుస్తారు. ఆ గ్రంథాలయాల్లో ఆయా దేశాల్లో సంపాదించిన అతి పురాతన వస్తువులు జాగ్రత్తచేస్తూంటారు. ఈ విధంగా పరిశ్రమలు ప్రోత్సహించడం వల్ల జపాను అనతికాలంలో ఊహించలేనంత గొప్ప పారిశ్రామికాభివృద్ధి పొందగలిగింది. రూపలేఖకులను ఏర్పరిచి పరిశ్రమలు అభివృద్ధి పొందించడం వల్లనే జపానుదేశపు వస్తువులు ప్రపంచంలో అన్ని మూలలకీ వ్యాపించాయి. ఇంతేకాదు. జపానులో నాలుగు మూలలా అనేకమైన పరిశోధనాలయాలు ఏర్పరిచారు. ఆ పరిశోధనాలయాల్లో రూపలేఖకులూ, పారిశ్రామిక శాస్త్రవేత్తలూ కలిసి, పరిశ్రమల అభివృద్ధికోసం కొత్త కొత్త మార్గాల్లో పాటుబడుతూఉంటారు. మరిన్నీ జపానులో పరిశ్రమల అభివృద్ధికోసం పెద్ద పారిశ్రామిక పరిశోధనాలయాలు కూడా ఏర్పాటు చేశారు. ఉదాహరణకి జపానులో పింగాణీ పరిశ్రమకోసం ప్రత్యేకంగా మూడు ప్రధాన పరిశ్రమాలయాలు నిర్మించారు. వాటిల్లో సుప్రసిద్ధులైన చిత్రకారులు, రాసాయనిక శాస్త్రవేత్తలు, రూపలేఖకులు కలిసి కొత్త కొత్త పరిశోధనలుచేసి నూతనమార్గాల్లో పింగాణీ పాత్రలు తయారుచేస్తూంటారు. ఆపైన వారివారి పరిశోధనా ఫలితాలన్నీ ఆయా పరిశ్రమలకి సంబంధించిన పత్రికల్లో ప్రచురిస్తూఉంటారు; ఆ పరిశోధనాలయాల్లో తయారైన వాటిని దేశంలో అనేక ప్రదర్శనాల్లో ప్రదర్శిస్తూంటారు.

జపానీయులు అనేక శతాబ్దాలనించి గృహపరిశ్రమల్లో అఖండమైన విఖ్యాతి సంపాదించారు. అదీగాక ఈ విషయంలో జపానీయులకి ఒక ప్రత్యేకశక్తి కూడా ఉంది. అందుచేత జపానీయులు పారిశ్రామిక

కళల్లోకూడా అత్యద్భుత విఖ్యాతి గడించారు. 'మేజి' ప్రభుత్వం మళ్లీ అధికారంలో ప్రతిష్ఠిత మయ్యాక ప్రాచీన జపానీయసంస్థలన్నీ పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావంలో పడ్డాయి. అందుచేత నేటికాలపు జపాను యంత్ర పరిశ్రమకూడా ఈ ప్రభావంలో పడడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. ఈ పాశ్చాత్య ప్రభావంలోపడి కొత్త పద్ధతులు అవలంబించడంవల్ల వస్తువుల ఉత్పత్తిలో కళాదృష్టి చాలావరకు సన్నగిల్లింది. జపాను ప్రభుత్వం ఈ సంగతి బాగా గ్రహించింది. అందుచేత పారిశ్రామిక కళా పరిశోధనాలయం అనే పేరుతో ఒక సంస్థ స్థాపించింది. ఆ సంస్థ ప్రాచీన జపానీయాదర్శాలు, నేటికాలపు శాస్త్రీయపద్ధతులు మేళవించి, ఆ దేశపు పరిశ్రమలు అభివృద్ధిపరుస్తూఉంటుంది.

జపాను పారిశ్రామికాభివృద్ధికి, తయారుచేసిన ప్రతీ వస్తువూ చాలా మంచిదై ఉండడమూ, అన్నివస్తువులూ నాజూకుగాను సరళంగాను ఉండడమూ కారణాలు. వాళ్ల పరిశ్రమలన్నీ అత్యద్భుతంగా అభివృద్ధిపొందడానికి ఇవే ముఖ్యకారణాలు. జపానీయులు తయారు చేసిన ఏ వస్తువు చూసినా వాటిల్లో చక్కని సౌకుమార్యంతో నిండిన సౌందర్యమూ, బలమైన భావనాశక్తీ కలిసిన సారళ్యం గోచరిస్తుంది. అందుచేత సాంప్రదాయికంగా వస్తూన్న వారి పారిశ్రామికకళల్లో మూడు ఉత్తమగుణాల కలయిక కనిపిస్తుంది. వాటిల్లో అసలు వస్తువులు తయారుచెయ్యడానికి ఉపయోగించే పదార్థాల్లోనే సరళసౌందర్యం ఉండడం మొదటిది. అత్యంత సుకుమారమైన రూపలేఖనా పద్ధతులు అవలంబించడం రెండవది. వస్తూత్పత్తిలోకూడా సున్నితమైన విధానాలు అవలంబించడం మూడవది.

అయితే సామాన్యంగా అన్ని పరిశ్రమలలోనూ ఉండే లోపాలు ఈ విధమైన వస్తూత్పత్తిలోకూడా ఉన్నాయి. వివిధములైన ఈ పరిశ్రమలలో పనిచేసే వాళ్లందరికీ అనేక సంవత్సరాల అనుభవం ఉండాలి. అయితే ఈ విధమైన అనుభవం ఉన్నప్పటికీ ఇది సాంప్రదాయికమైన వస్తూత్పత్తికి సహకరించదు. ఇది ఇలాగ ఉండగా సరళంగానూ సుందరంగానూ తయారుచేసిన వస్తువులు తొందర తొందరగా మారిపోయే లోకాభిరుచికి అనుకూలించకపోవడం సంభవిస్తూంటుంది. అందుచేత, జపానులో అధునాతన శాస్త్రీయవిజ్ఞానాన్ని అనుసరించి పరిశ్రమలు పునరుజ్జీవింపజేసే ప్రయత్నం జరిగింది. ఈ ప్రయత్నంవల్ల పరిశ్రమలు జనరంజకంగా వ్యాపిస్తున్నాయి. ఇప్పుడు మనం చూచే జపానీయవస్తువుల ఆకృతులన్నీ ఆదేశపు ప్రాచీన రూపలేఖకులు చిత్రించినవే. అయితే అవి కొంతకాలానికి జనాదరణం పొందడం మానివేశాయి. అప్పుడు అధునాతనాభిరుచులకి అనుకూలంగా వాటిని మార్చారు.

మన దేశంలో శాస్త్రీయ పద్ధతులననుసరించే పరిశ్రమల్లో రూపలేఖనకు ఉన్న ప్రాధాన్యం గుర్తించక పోవడం విచారకరము. మన దేశపు చేతిపరిశ్రమలన్నీ పంధొమ్మిదవ శతాబ్దం మధ్య భాగం దాకా ప్రపంచదృష్టి ఆకర్షించాయి. అయితే ఈ రోజుల్లో అవి అంతగా ప్రపంచదృష్టి ఆకర్షించడం లేదు. దీనికి ఆయా గృహ పరిశ్రమలు అవలంబించే వాళ్లు అధునాతనాభిరుచులకి అనుకూలంగా వస్తూత్పత్తి చెయ్యకపోవడమే కారణము. మన పరిశ్రమలన్నీ ఈ వేళదాకా ఈప్రాచీన కర్మకారుల చేతుల్లోనే పడిఉన్నాయి. వాళ్ల ఉపకరణాలూ శిల్పవిధానమూ కూడా ప్రాచీన సంప్రదాయానుసారంగానే ఉన్నాయి. ఇంకా, శాస్త్రీయ మార్గాలు అనుసరిస్తూన్న నూతన పరిశ్రమల్లో తయారైన వస్తువులన్నీ కళాకాంతి శూన్యంగానూ, ఎక్కువ ఖరీదుగలవిగానూ ఉన్నాయి. అందుచేత మన దేశంలోనూ పైదేశాల్లోనూ కూడా ఆ వస్తువులు కొనుక్కునేవాళ్లు లేకుండాపోయారు. అందు

పరిశ్రమలలో 'రూపలేఖనలు'

చేత సహకార సంఘాలూ, వస్తు ప్రదర్శనశాలలూ ఏర్పరిచి. ఈ వృత్తులు అవలంబించే వాళ్ళకి తగినంత సహాయం చెయ్యడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. అయినా ఈ ప్రయత్నాలన్నీ చాలావరకు ఆయా వృత్తుల వల్ల జీవించేవాళ్ళకి సహాయం చెయ్యడానికీ, వాళ్ళ వస్తువులు ప్రదర్శించడానికీ మాత్రమే ఉపకరిస్తున్నాయి. అంతేగాని వస్తూత్పత్తి విషయంలో కొత్త కొత్త పంథాలు తొక్కడంలో ఏమీ ప్రయత్నాలు జరగడంలేదు. ఈ సంఘాలు వస్తూత్పత్తి విషయంలో ప్రాచీనకాలం నించీ వస్తున్న రూపలేఖనాల్లో కొంత కొత్తమార్పులు తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాయిగాని, ఆ ప్రయత్నాలన్నీ పూర్తిగా వ్యర్థమయ్యాయని చెప్పక తప్పదు. అంతేగాదు, మన సాంప్రదాయికమైన కళాదృష్టికి అవి ఒక పెద్ద అపఖ్యాతికూడా తెచ్చిపెట్టాయి.

ఈ రూపలేఖన విషయంలో మాటిమాటికీ నొక్కి చెప్పవలసిన అవసరం లేదనుకుంటాను. పారిశ్రామిక వేత్తలందరూ కూడా గృహపరిశ్రమల్లో రూపలేఖనకి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఉన్నదనీ, సరియైన శాస్త్రీయ పద్ధతులమీద అవి అభివృద్ధిపరచాలనీ గమనించారు. ఈ విషయాల్లో అభిజ్ఞులైనవాళ్ల సహాయంతో కొత్త కొత్త పరిశోధనలు జరపవలసిన అవసరం ఎంతేనా ఉంది.

శిల్పము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

య ఇమే ద్యావాపృథివీ జనిత్రీ
రూపై రపింశ ద్భువనాని విశ్వా
తమద్య హోత రిషితో యజీయాన్
దేవం త్వష్టార మిహ యక్షి విద్వాన్

ఋక్–10–9–110

ఓ హోతా! ఎవడు భూమ్యాకాశములను భూతములను, దేవ తిర్యఙ్మనుష్యాద్యాకారములచే రూపవంతములనుగాఁ జేసెనో ఆ దేవరను పూజింపుమా!

పాణినీయమున 'శిల్పమ్' 4-4-55 అను నొక సూత్రము కలదు. 'శిల్ప మనఁగా క్రియాకౌశలము. అది కలవాని విషయమున ష్ఠ్వన్ అను ప్రత్యయము పుట్టును.' అని వ్యాఖ్యాతలు చెప్పిరి. ఐద్దాయులును అనఁగా వడ్లవాఁడును కుమ్మరవాఁడును కంచరవాఁడును అగసాలెవాఁడును కాసెవాఁడును చాకల మంగలముచ్చివాండ్రు మొదలగు మఱికొందఱును శిల్పు లని ఆయా 1 సూత్రములవలన నెఱుఁగ నగుచున్నది. పాణిని కాత్యాయనులు చెప్పినవారిలో పలువురు స్మృతులలో 2 కానవత్తురు. నిఘంటువులలోను వేద సాహిత్యాది వాఙ్మయమునను ఈవిషయము బహుళముగా ఉపలబ్ధ మగుచున్నది.

ఓయీ శిల్ప మనఁగా ఏదియో ఒక పని, లేక ఉపయుక్తమగు ఒకపని, అని యేల చెప్పరాదు? నేరుపు కల పని అని యేల చెప్పవలెను? అనుచో నగరాత్కుత్సన ప్రావీణ్యయోః 4-2-128 అను సూత్రమున నిందగాని ప్రావీణ్యముగాని గోచరించుచో నగర శబ్దముకంటె వుఞ్ అను ప్రత్యయము కలుగునని పాణినియే చెప్పుచున్నాఁడు.

కాశికాకారుఁడు ప్రశ్నోత్తరరూపముగా దీనిని ఇటులు వివరించెను. 'మనోనేత్రమును వికసింపఁజేయు ఈ చిత్తరువు నెవరు వ్రాసిరి?'

'ఈ నగరమున నొక మనుష్యుఁడు.'

'ఔను. నాగరకుఁ డిటులు వ్రాయ సమర్థుఁడు. నాగరకులు నేర్పరులు కదా.' 1.

దీనినిఁబట్టి పాణినికి క్రియా కౌశలమునందు తాత్పర్యమని మనము గ్రహింపఁ గలుగుచున్నాము. మఱియు చిత్రకరుఁడుగూడ శిల్పి యనియు చిత్రకళయు శిల్ప మనియు తెలిసికోఁ గలుగుచున్నాము.

వ్యుత్పత్తి

'శిల' అను ధాతువునుండి శిల్ప పద ముత్పన్నమయినదని కోశ వ్యాఖ్యాతలు. ఈ ధాతువునకు ఉపధారణ మర్థము. ఉపధారణమనఁగా అభ్యాసము. అభ్యాసబలమువలన పనులలో ప్రావీణ్య మేర్పడును గావున శిల్ప మనఁగా క్రియా కౌశలము. క్రియా కౌశలము కలలయందును కలదు కావున కళా శిల్ప పదములు ఏకార్థ బోధకములు.

1. శిల్పిని చాఽకృఞః 6-2-76. పాపం శిల్పిని 6-2-68. గ్రామః శిల్పిని 6-2-62. రాజా చ ప్రశంసాయాం 6-2-63. (వార్తి.) మడ్డుక ఝర్ఝరా దణన్యతరస్యామ్, స్మృతి ఖని ఠక్ భజ్య ఏవ. 4-4-46.

2. తక్షా చ తంతువాయశ్చ నాపితో రజక స్తథా పంచమ శ్చర్మకారశ్చ కారవః శిల్పినో మతాః

1. 'కేనేదం లిఖితం చిత్రం మనోనేత్ర వికాశి యత్?' 'ఇహ నగరే మనుష్యేణ'

'సంభావ్యత ఏత న్నాగరకేణ, ప్రవీణా హి నాగరకా భవన్తి.'

శిల్పము

నైఘంటుకులు

'కలా శిల్పే విమృద్ధౌ చ' అని వైజయన్తి. 'శిల్పం కర్మ కలాదికమ్' అని అమరుఁడు. కల మొదలయిన పని శిల్ప మని దీని యర్థము. ఈ మొదలయిన వేవి? అనుచో 1 గీతనృత్యాదులని ఒకరును 2 వాత్స్యాయనుఁడు చెప్పిన నృత్తగీతాదికములగు బాహ్యక్రియలువదియాఱును, ఆలింగనాదులగు అభ్యంతరక్రియలువదియాఱును, స్వర్ణకారాదిక్రియలును, అని మఱియొకరును జెప్పిరి. మఱియు అమరుఁడు 3 కారు మాలాది కారాదులను, ఇంకను పలువురు శిల్పులను పేర్కొనెను. దీనినిఁబట్టి ఇతఁడును క్రియాకౌశలమును శిల్పమున కావశ్యకముగా ఎంచియుండవచ్చును. అమర కోశమున ఈ యర్థము కంఠోక్తము 4.

జాతి

పూర్వకాలమున ఒకొక్క వర్ణమువారు ఒకొక్క పని చేయుట కలవాటు పడినటులు మన మూహింపవచ్చును. వారివారి పనులనుబట్టియే వారివారి కులము లేర్పడియుండు ననియు నూహింపవచ్చును. ఈరెండును ఇంచుమించు అన్యోన్యాశ్రయములు. మన దేశమున కుమ్మరులే కుండలు చేయుదురు. అగసాలెలే నగలు చేయుదురు. దీనివలన శిల్పమునకును గౌరవమునకును క్షతి కలిగెనని తలఁచువారు కొందఱు కలరు. సంఘమునందు మనుష్యునకు వానిచేయు పనినిఁబట్టియు నేర్పరితనమునుబట్టియు ఆదరానాదరములు మన కనుభవములో నున్నవి. కాని వేదపురుషుఁడు

'కుమ్మరులకు నమస్కారము. కమ్మరులకు నమస్కారము.'

అని అనుచున్నాఁడు. 1. ఆయాయీ పనులయందలి నేర్పరితనము ఒకానొక శక్తి యని గ్రహింపనివాఁడు వీరికి నమస్కరింపఁ బనియుండదు. లేక అంతయు బ్రహ్మమయ మని తెలుపుట కిటులు నమస్కరింపవచ్చును. 2. అటు లయినను ఇచట విభూతి ప్రావీణ్య స్ఫోరకము గాక మఱి యేమి?

కాళిదాసు వేణు వీణావాదనములను శిల్పముగా వాడియున్నాఁడు. లలిత కళ యను మాటయు ఇతని కావ్యమునఁ జూచుచున్నాము. 3

తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణమున

'అమలోదాత్తమనీష నే నుభయ కావ్యప్రౌఢిఁ బాటించు శిల్పమునం బారగుఁడన్. 4

అని కవిత్వమునగూడ శిల్పముగా వాడుచున్నాఁడు. అప్పకవి చెప్పిన శిల్పకవిత్వము 4 శిల్పభేదము. ఈ రీతిగా ఘటనిర్మాణము మొదలుకొని త్రిభువన నిర్మాణముదనుక గల పని యంతయు శిల్పమనఁబడుచున్నది. ఇది యింత వ్యాపక మగు పదము. 5

శిల్పము—ఉపయోగము

శిల్పి చేసిన కుండలతో నీరు తెచ్చుకొందుము. సాలెవాని బట్టలతో నగ్నత మాన్పుకొందుము. వడ్లంగి కట్టిన యిండ్లలో నివసింతుము. ఈ రీతిగనే ఆయా యీ పనిబాగులవారి పను లన్నియు మన సుఖజీవనమునకు పనికి వచ్చుచున్నవి. కొందఱు పనివాండ్రు ఆకుండలమీఁద కొన్ని తీఁగలను జలదేవతలను వ్రాయుదురు. వీనివలన ఏమి ప్రయోజనము?

వట్టి కుండలును వ్రాఁత కుండలును అమ్మకమునకు వచ్చినపుడు నీవు వ్రాఁత కుండలనే కొందువు. ఏమి

---

1. కలాగీత నృత్యాదికం యత్కర్మ తచ్ఛిల్పమ్' అని మహేశ్వరుఁడు.

2. లింగభట్టు.

3. చూ. సేవాంత లక్షణకారిభ్యశ్చ. 4-1-151.

4. 'ప్రవీణం కుత్సితం వినా అసంజ్ఞా నగరే జాతం నాగరం నాగరాయకే...'

1. నమః కులాలేభ్యః కర్మారేభ్యశ్చ వో నమః

2. సర్వే హ్యేతే శిల్పినో జాతి విశేషా దేవాధిష్ఠాన శబ్దయా నమస్క్రియన్తే. భ. భా. భా.

3. 'ప్రియశిష్యా లలితే కలా విధౌ.' అజవిలాపము. వేణునా దశన పీడితాధరా వీణయా నఖపదాఙ్కితోరవః శిల్ప కార్య ఉభయేన వేజితా స్తం విజిహ్మనయనా వ్యలోభయన్. రఘు-19-35.

ప్రయోజన మని కొందురు? మఱియు చిల్లి కడవం గొనవు. వ్రాఁతపని యున్నచో ఒకటి కాదు, రెండు చిల్లు లున్నను కొందురు. ఏ మని కొందురు?

ఆనందము

మనుజుఁడు దేహపోషణమును వంశవర్ధమున మాత్రమే చేసికొనుచు కూర్చుండలేఁడు. ఈ విచిత్ర ప్రపంచములో ఒకమూల కంటికి కనఁబడు ప్రకృతి లీల. మఱియొక మూల మనస్సున కందని తేజో జ్వాల. ఈ రెంటి నడుమను మానవుఁడు అచ్చెరుపడుచున్నాడు. ఆనంద మనుభవించుచున్నాఁడు. ఈ యానంద ప్రకాశమే శిల్పము. కావున శిల్పమున ఉపయోగ మొండె ఆనంద మొండె ఉపయోగానందములొండె ప్రయోజనమే.

శిల్ప మానందప్రకాశ మని మన వేత్తలతోపాటు రస్కిన్ కూడ చెప్పెను. ఇతఁడు లలితకలలలో స్థాపత్య మునకు స్థానము చూపఁబోయి కట్టడములను మఱొక దృష్టితో చూచి వానివిషయమున సౌందర్యాదికము లనావశ్యము లనెను. 1. ఆలోచన లేని యే సూక్ష్మశాస్త్రమున ఇతఁడిటులనెనో ఆస్కార్ వైల్డ్ దీనినే పట్టుకొని శిల్పము లన్నియు ఉపయోగరహితము లనియు 1. శిల్పము తనను దక్క మఱి దేనిని దెలుప దనియు, 2 [illegible] వేసెను.

శ్రుతి

'ఆత్మ సంస్కృతి ర్వావ శిల్పాని' అనుచున్నది. అనఁగా శిల్పము లాత్మను సంస్కరించు నని అర్థము. దీనివలన శిల్పమునకు ఆత్మ సంస్కారము ప్రయోజన మని తెలిసినది. మఱియు

'ఛందోమయం వా ఏతై ర్యజమాన ఆత్మానం సంస్కురుతే' అనఁగా శిల్పములచే యజమానుఁడు ఆత్మను సంస్కరించుచున్నాఁడు. అని అర్థము. ఆత్మ సంస్కారము ప్రయోజన మనుట ఇట తెల్లము. ఈ సంస్కారమునుగూర్చి ముందు తెలిసికొందుము.

---

4. వినుతిఁ గాంతు శిల వివేకి వాచక రాచి కార్యశిల్పి ... అప్ప-1-46 'చెప్ప నెప్పట్ల యమకంబు శిల్పకుండు' 1-47.

5. శిల్పమునకు వట్టిపని అనియు వాడుకకలదు. 'గత్యుక్త్యుత్సర్గ శిల్పాని కర్మాయతన సిద్ధయః' భాగవత-11-12-17

1. All art is useless.

2. Art never expresses anything but itself.

1. Architecture is that art which taking up and admitting, as conditions of its working, the neccessities and common uses of the building, impresses on its form certain charactors venerable or beautiful but otherwise unnecessary.

వారసత్వం

శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి

వెంకట్రావు—స్కూలు మేస్టరు.

నారాయణరావు—స్నేహితుడు.

రాజేశ్వరి—భార్య.

రమణరావు—రాజ్యంపినతండ్రి.

ప్రవేశం : రాజేశ్వరి - నారాయణరావు.

[లోపలనుంచి చెంబులు గ్లాసులు గిరవాటేస్తూన్న చప్పుడు. అమ్మా! అన్న పెద్ద నిట్టూర్పు. ఆ నిట్టూర్పులో నారాయణరావు ప్రవేశం.]

నా:- ఏ దేమి టమ్మా! రాజ్యం! వెంకట్రావు కేమైనా వంట్లో...

రా:- బాబుగారు! సమయానికి వచ్చారు. జబ్బూ లేదు, ఏమీ లేదు.

[లోపలనించి మళ్ళీ పెద్దమూలుగు.]

నా:- ఏమి టమ్మా మరి- అంత- అలా.

రా:- ఏమీ లేదు బాబుగారూ మీరేం ఖంగారుపడకండి. నిక్షేపంలా ఉన్నారు. మధ్య మధ్యను అలా మతిపోతూంటుంది ఆయనకు. ఏం చెయ్యడానికి తోచక చస్తున్నాను.

[లోపలినించి మళ్ళీ పుస్తకాలు గిరవాటేస్తూన్న చప్పుడు]

రా:- వింటున్నారా బాబూ. మీరేనా కాస్త చెప్పి ఈ గొడవ మానిపిస్తేనే కాని నేనింట్లో ఒక్కక్షణం కాపురం చెయ్యలేను.

నా:- ఏమిటమ్మా అసలుసంగతి ఏమిటి?

[లోపలనించి పద్యం.]

కనికరమ్ము లేని దుఃఖవేదనల సెగల
పొగల విరజిమ్ము వలపుటూర్పుల భరమ్ము
మోసికొని, నేనె నాలోనె మూల్గుకొనుచు
గాలివోలె సమ స్తావకాశములను
నెడతెరపిలేక తిరుగాడి బడలినాను
దారుణపు జీవితంపు యెడారిలోన
తీరని పిపాస నే దారితెన్ను లేక
నేనె నా దుఃఖబాష్పశోణితలహరుల
నే విసుగువేసటలు లేక త్రావినాను.
కడుపుగాల్చెడు మండుటాకటను రేగి
కోర్కె లొండింటిని గ్రసించుకొనెడికాలడి
నొడలెరుంగక కాలమృత్యువును నేనె
కొంచెముగ గొంచముగ గబళించినాను.

[విచారంలోకి మారిన పెద్దనిట్టూర్పు.]

రా:- ఇదీవరస. ఏమని చెప్పను బాబూగారు. ఏమీ తోచనప్పుడు తీరి కూచుని ఇలా హంగామా చేస్తారు. ఇంట్లో వున్న చెంబులూ, గళాసులూ గిరవాటెట్టడం. ఈ పద్యాలు చదవడం, ఏడుస్తూ కూచోడమూను. శలవురోజు వచ్చిందంటే హడలి చస్తున్నాను.

నా:- ఎందు కమ్మా అంత భయం- నిన్నేమన్నా......

రా:- అబ్బె బ్బే...ఏ మాట కామాటే అనుకోవాలి, నన్నేమన్నా అంటున్నారని కాదు.

[మళ్ళీ లోపలనించి పద్యం నిట్టూర్పు.]

నాకు ప్రశాంతి లేదు. కఠిన వ్యగు
  శూన్యమునందు గ్రుంగి చీ
కా కయిపోయె నా బ్రదుకు, కన్నులు వి
  ప్పిన మూసికొన్న బా
ధాకలుషమ్ము లాశ లెడదన్ విద
  ళించుచు నిస్సహాయతా
వ్యాకుల శోకగీతులె యహర్నిశ
  మున్ వినవచ్చు రోదసిన్.

నేను నిశీధి నొంటి శయనించ గ
  భీరత మోడ్పి పంకులో
ర్మీనికరమ్ములుం బులకరింపగ నా
  తువిలేని పైపగా
రాని ప్రవాసజీవనభరమ్ము స్మరించు
  చు రక్తబాష్పముల్
సోనలువార నేడ్చెద నులూకవిలో
  కనముల్ చెమర్పగన్.

నాయెద కీ ప్రపంచమనిసన్ మృగతృష్ణల
  యింద్రజాలమై
పోయెఁ గలంతనిద్రఁ గనుమూసితి
  నేని మనోహరాకృతి
చ్ఛాయ యెదోకనంబడుచు స్వప్నములం,
  బవలెల్ల దుఃఖముం
బాయనియట్టి నా హృదయ మర్మములన్
  వెలిపైచి త్రుంపెడున్.

నాకిపు డెల్లవేళల వినంబడుచుండె నకాలమృత్యు
గర్జాకలి తాట్టహాసముల సందడులందున ప్రేమవిహ్వలా
లాకపుణమ్ము లాగుసగుసల్ మరి చైత్రశుభప్రభాత వం.
ఏకలంగాన మీ చిరజీవనమం దిక లేనెలేదొకో!

నా:- అనకపోతేమట్టుకు "ఊరికే పుణ్యానికి తిని కూచుని ఎందుకు చెప్పండి, ఈ పద్యాలు, ఏడుపులూ, గందరగోళమూను; ఆయన, ఆ కవి- ఎవరో ఈ పద్యాలు నన్నేడిపించడానికి రాసినట్టుంది కాని-పోనీ ఆరాసిన ఆయన ఇలా అస్తమానం ఏడుస్తూ కూచుంటాడండీ! కూచుంటే ఆ పెళ్ళాం సహించి వూరుకుంటుందా! ఆయనకు లేని ఏడుపు మధ్యను ఈయన కెందు కంట——

నా:- వాళ్ళ ఏడుపంతా ఒక్కసారి పద్యంలో వెళ్ళబోసుకున్నారు. తీరిపోయింది. దాని కేం కాని, పోనీ ఎందు కితను ఇలా బాధపడుతున్నాడో ఒక్కసారి నెమ్మదిగా కనుక్కోకపోయినావు!

నా:- ఉత్తినా నండీ! అడక్కనా- అడిగితే నా కేమైనా సరిగ్గా సమాధానం చెప్తారా ఏమన్నానా!

నా:- ఏమంటాడు?

నా:- ఏమిటో ఆయన బాధపడుతున్నా రట. ఆయన బాధ అర్థంచేసుకునేవాళ్లే ఎవళ్లే లేరట.

నా:- ఏమిటా బాధ.

నా:- ఏమో అదే నాకూ అర్థంకాక ఛస్తున్నాను.

నా:- రంభలాంటి భార్య, రత్నాలలాంటి పిల్లలూ, ఏదో చిన్నదైనా ఉద్యోగం, కొద్దో గొప్పో వెనక కొంత ఆదరువూ, ఇన్నివుండి యింక నేం బాధమ్మా. ఏమీ లేనివాళ్లం మేము నిక్షేపంలా ఉంటేను.

రా:- ఆయన కివేవీ అక్కరలేదట. ఈ సంసారంమీద అసహ్యం పుడుతోందిట.

నా:- ఏమిటో! ఇంత వైరాగ్యానికి కారణ మేమిటో! కొంపతీసి ఆశ్రమస్వీకారం చెయ్య వలె ననె ఆశ బయలుదేరలేదుకదా!

రా:-అబ్బెబ్బే అదేం కాదు. ఆశవున్నది ఆశ్రమంమీద కాదు. అర్థం మీద.

నా:- దానికీ దైవానుగ్రహంవల్ల లోటు లేదుగా!

రా:- వున్నది చాలదట- ప్రపంచంలో తను కొక్కడికే తప్ప అందరూ సుఖపడుతున్నారట. తమకు మాత్రం ఈ వెధవ సంపాదన చాలడం లేదట.

నా:- పోనీ అయితే వేరే వ్యాపారం ఏదైనా పెట్టుకుని సంపాదించుకోకూడదూ!

రా:— అది పనికిరాదుట మళ్ళీని- ఊరికే రావాలట. అందరికీ వూరికే వస్తోందిట. ఆపైన మా పినతండ్రి ఇంకా బ్రతకడ మేమి, తమకు తొందరగా డబ్బు రాకపోవడ మేమని ఆదుర్ధ!

నా:- అదేమిటి?

మీ కెరగరా ఏమిటి? నాకు పినతండ్రి ఒకాయన ఉన్నారు, రమణారావుగారని. ఆయన చిన్నప్పుడే దేశాంతరం వెళ్ళిపోయాడు. పెళ్లి చేసుకోలేదు. అక్కడ వ్యాపారం చేసి చాలా డబ్బు సంపాదించాడట. ఆయనకు చిన్నప్పటినుంచీ నేనంటే చాలా అభిమానం.

నా:- ఔనౌనా. నే నెప్పుడూ వినలేదు. మళ్ళీ ఎప్పుడూ రాలేదూ? ఇక్కడికి?

రా:- లేదు. కాని నాపెళ్ళికి చాలా బహుమతులూ వస్తువులూ పంపించాడు. మళ్ళీ మా పెద్దవాడు పుట్టాడని విని చాలా సంతోషించి వాడి కేవేవో పంపించాడు. వాడికే తనపేరు పెట్టవలసిందనీ, తన ఆస్తి అంతా నాపేర వ్రాశాననీ, అందులో సగం పెద్దాడికి యివ్వవలెననీ విల్లు రాశాడట. అప్పుడప్పుడు నాకు వుత్తరాలు రాస్తూంటాడు. ఎప్పుడేనా ఏదేనా ఇబ్బందిగా ఉందంటే సహాయపడుతూంటాడు.

నా:- మ రింకనే మమ్మా!

రా:- అది చాలదట. రోజురోజు నన్ను రాసి డబ్బు తెప్పించమని చంపుతారు. బాగుంటుందా బాబుగారూ మీరే చెప్పండి. ఆయన ఒక్కడే కదా! మనం పిల్లలతోటి ఇబ్బంది పడుతున్నాం కదా, ఆయన అవసరాని కేదో కాస్త వుంచుకుని తక్కిన డబ్బంతా ఇక్కడికి పంపకూడదా అంటారు. ఇంత అన్యాయం ఎక్కడేనా ఉంటుందా?

నా:- అన్యాయమా మరి అన్యాయమా! ఎంతమాట. ఆయన అక్కడకి ఏదో తోచిన సహాయం చేస్తూనే ఉన్నా డంటివి. ఏమి టింత ఇలా అయిపోయా డేమి టితను. ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఊరికే ఆధునిక కవిత్వం మీద అభిమాన మనుకున్నా కాని, ఇంత అధ్వాన్నంగా తయా రయ్యా రనుకోలేదు.

రా:- ఈ పద్యాలతోటే మరీ పుట్టిముల కొచ్చిపడింది బాబూ! అస్తమానం ఆ పద్యాలు చదవడం, ఆయాసపడడం, కంట

తడి పెట్టుకోడం! నిక్షేపంలా ఇంట్లో కూచుని పిల్లలముందు ఏం బాగుంటుంది చెప్పండి! తమ కేమి లోటొచ్చిం దని! సాటి వాళ్ళ కంటే తమ కేం తీసిపోయారు. నే ననకూడదు కాని, తమకు ఎక్కడ ఏం లోటొచ్చిపోతుందో, ఏం మనస్సు ఇబ్బంది పెట్టు కుంటారో అని, నమ్ముతారో నమ్మరో వెయ్యి కళ్ళతో కనిపెట్టి సంసారం ఈదుకువస్తున్నాను.

నా:-అయ్యో! కాదుటమ్మా—ఎంతమాట నమ్మక పోవడం కూడానా, నా కళ్ళతో నేను చూడడం లేదుకనకనా! నిజానికి నీవంటి యిల్లాలు ఇంట్లో ఉందికనకనే అతను ఏ ఇబ్బంది పడకుండా, ఏ బాధ్యతా వహించ నక్కరలేకుండా హాయిగా సుఖపడుతున్నాడు. అతన్ని చూసి అసూయపడేవా ళ్ళెంతమంది. తనసుఖం అతను తెలిసికోలేకుండా ఉన్నాడు. కాని ఇంతదృష్టవంతుడు మాలో మరొకడు లేడని మేమూ అస్తమానం అనుకుంటూ ఉంటాము.

రా:- మీరు ఆయనతోటి ఒక్కమాటు చెప్పాలి, ఈ వరస ఏం బాగుందికా దని. మీరు పెద్దలు. మీ మా టంటే ఆయన కెంతో గౌరవం.

నా:- అయ్యో— అలాగేనమ్మా: చెప్ప డాని కేమి? కాని ఇలాటిదానిలో నేను పై వాడిని ఎలా కలగజేసుకోవడం. నా సంసార గొడవ నీ కెందు కంటె నే నేంకావలసింది. ఒట్టప్పు డెంత గౌరవ మున్నా ఇలా టి వాటిలో....

రా:- పరవాలేదు బాబుగారూ! మీ రే: సందేహించకండి.

వెం:- రాజా! ఈ మాటేనా నా ఉ[illegible] రానికి జవాబు లేదుకాదూ,

ఆ ముండాకొడుకు ఉన్నాడో ఊడా[illegible]... [అంటూ వెంకట్రావు ప్రవేశం]. [నారాయణ రావుని చూచి] ఇదిగో నారాయణరావు రొచ్చారే! ఎంతసేపయిం దండీ వచ్చి- రాజా చెప్పేవుకావేం! వీ రొచ్చినట్టు.

రా:- ఏంచెప్పినా మీ రేమన్నా వినిపిం[illegible] కునే స్థితిలో ఉన్నారు కనుకనా; మీ పద్యా లలోనూ, మీ విచారసాగరంలోనూ మును[illegible] ఉంటే ఎవరు వచ్చిందీ పోయిందీ మీ కే[illegible] తెలుస్తుంది. మీ కేంకావాలి. [అని లోపలి పోతుంది.]

వెం:- రండి నారాయణరావుగారు. కూర్చోండి. చాలాసే పయిందా వచ్చి.

నా:- ఏదో పదినిముషా లయింది; కాని ఏమిటో హడావుడిలో ఉన్నట్టున్నావు?

వెం:- హడావు డేముంది! ఏమీలేదే!

నా:- ఏదో లోపలనుంచి చప్పుళ్లూ, పద్యా లూ, నిట్టూర్పులూ వగైరా చాలా వి[illegible] పడ్డాయి.

వెం:- ఏదోలెండి, మధ్య మధ్య నా[illegible] Depression వస్తూ ఉంటుంది.

నా:- అంటే వంట్లో బాగాలేకనా!

వెం:- అబ్బే— అదేంకాదండీ!

నా:- మరి?

వెం:- అదో Mood—

నా:- ఏమిటో నాకీ Moods ఏమీ అర్థం కావు— చెప్పొద్దూ!

వెం:- కాకపోవచ్చు. మీ దంతా అదో పద్ధతి.

నా:- అంటే!

వెం:- మీకు ఒడుదుడుకు లేమీ లేవు, వాంఛ లేమీలేవు. ఉన్నా లేనట్టు నటించ గలరు. కాలవమీదికి పడవలా వెళ్ళిపోతుంది మీ జీవితం.

నా:- నీదిమట్టుకు ఎందుకు వెళ్లదు అలాగ?

వెం:- ఎందుకువెళ్ళదంటే ఏమి చెప్పను? నా దురదృష్ట మనుకోవాలి. చిన్నప్పటినుంచీ కూడా నేను పూర్వపుబాటలో నడవడం నాకిష్ట ముండేదికాదు. నేను ఈ కాలపువాడిని. ఈ నాటి ఆలోచనలూ, కోరికలూ, ఆశయాలు, నా ప్రతి రక్తనాళంలోనూ పరుగులెత్తుతూం టాయి. ఇప్పుడున్న పద్ధతులు నాకేమీ నచ్చవు మనఖర్మం అనుకుని వాటికి లొంగి బానిస నై ఉండడం నా చేతగాదు. అది దాస్యలక్షణం. దాసుడి ననిపించుకోడం నాకు సుతరామూ గిట్టదు.

నా:- అందుకని ఏమంటావు?

వెం:- ఏమంటానా ఉన్నదానితో అసం తృప్తి. లేనిదానికోసం తీవ్ర వాంఛ. అందు కే అస్తమానం జీవితంలో అశాంతి.

నా:- ఈ జబ్బుకి మందేం లేదా?

వెం:- లేకేం ఉంది, ఎటొచ్చీ నాకందు బాటులో లేదు. ఈ కాలంలో సమస్త వ్యాధు లకూ దివ్యౌషధం ధనం. అది వుంటే అన్ని వాంఛలూ తీరతాయి.

నా:- వ్యాధి ఫలానా అని తెలిసి దానికి చికిత్స కూడా తెలిసిఉండే ఇంక బాధపడడ మెందుకు?

వెం:- మందుకోసమే ఇప్పుడు పడుతూన్న బాధ. ఈ వెధవ మేష్టరులో మనకు కను బొమ్మ మీద వెంట్రుకలాగ ఎదుగూ బొదుగు లుండవు కదా! వాళ్లు కడిగి ఇచ్చిన జీతపు రాళ్ళతో కాలక్షేపం చెయ్యడం నాచేత గావడంలేదు. పోనీ యిది మానేసి మరో ఏమైనా చూసుకుందామంటే మనం మరెం దుకూ పనికిరాం.

నా:- అందుకని మన కామాత్రం స్వస్వ రూపజ్ఞానం ఉందికనుక ఊరికే బాధపడేకంటే ఉన్నదానితో తృప్తిపడడం మంచిది కదూ!

వెం:- మంచిదే! కాదన్నవా రెవరు? ''ఫలములు చాలు జీవికకు, బానముసేయ జలంబు చాలు, వల్కలములు చాలు కట్టుట, కిలాతలముల్ శయనింప చాలు'' నన్న సంగతి తెలియకనా! ఇలాటి వేదాంతాలు చాలా తెలుసును! తెలియక కాదు. కాని చెప్పాను కదూ. నేను సంతృప్తిపడి ఊరుకోలేనని, సృష్టిలో ఇంత సౌందర్య ముండగా ఇన్నిరకాల భోగ్య పదార్థా లుండగా, ఎలా నోరు మూసు కూరుకోవడం? పోనీ మనకు గతిలేదు, లాభం

లేదు, అనే నిరాశేనా కలుగుతే మనఖర్మం అనుకుని ఒక్కసారి నీళ్లు వదులుకోవచ్చు.

నా:- అయితే నీకు వేరే ఆశ ఏమైనా ఏడిపిస్తోందా ఏమిటి?

వెం:- అదే వచ్చిన చిక్కు. నాకు పిన మామగారు, ఒకాయన ఏడిశాడు. కానైతే నేనెప్పుడూ చూడలేదు. కాని ఆయన ఏదో నన్నేడిపించడానికే పుట్టినట్టున్నాడు. ఆయన బ్రహ్మచారి. బోలెడంత సంపాదన. ఖర్చు అయే మార్గం లేదు. పోనీ ఆయన క్షోభ మనకెందుకని ఊరుకునేవాళ్ళం. అలా ఊరుకోనివ్వక ఆయన ఆస్తంతా మా రాజాకి, మా పెద్దాడికి రాశానని ఉత్తరం; మధ్యమధ్య ఏదో కాస్త మా మోహాన్న రాలుస్తూండడం; దానితో లేనిపోని ఆశలు బయలుదేరాయి.

నా:-అయితే ఇంకనేం బాగుంది.

వెం:- బాగేమిటండీ నాబొంద. ఆయన కొంచెమించుమించుగా నా ఈడువాడు. ఆయన చచ్చేదెప్పుడు. ఆ ఆస్తి మాకు వచ్చేదెప్పుడు? మేం అనుభవించేదెప్పుడు?

నా:- అయితే నువ్వు ఆయన్నిప్పుడు నీ సౌకర్యం కోసం అర్జంటుగా అవతారం చాలించమంటావు. మంచి పెద్దమనిషివే!

వెం:- నేనంత దారుణం కోరడంలేదు. కాని కొంతమా మొహాన్ని ఇప్పుడే తగలెయ్యకకూడదా అంట.

నా:- అది కాస్తా నువ్వు తగలేస్తావేమోనని ఆయన భయం కాకూడదా అంట.

వెం:- నేనెలా తగలేస్తే ఆయనకెందుకు, ఆయన duty ఆయన చెయ్యాలి కాని——

నా:- కష్టపడి సంపాదించిన వాళ్ళకు డబ్బు విలువ తెలుస్తుంది. నీపాటివాడు, తేరగా వచ్చిందికదా అని తగలేస్తూంటే చూచి ఊరుకోలేరు. అదలాఉంచి నువ్వెందుకా డబ్బుకోసం ఆశించడం! నీకేం లోటు. ఏదో ఒక సుఖమైన ఉద్యోగమా! పైన మరికాస్త సంపాదనా! ఆపైన మరికాస్త పిత్రార్జితమా! ఇవన్నీ జాగ్రత్తపెట్టి నీకేలోటూ రాకుండా వెయ్యికళ్ళతో, కన్నతల్లిలా కనిపెట్టే కళత్రమా! పళ్ళలాంటి పిల్లలా! ఇవేవీ చాలక నీకు అశాంతా! విచారమా! జీవితం నరకమా! ఎందుకొచ్చిన కబుర్లయ్యా ఇవి. ఇందులో అర్థమేమైనా ఉందా!

వెం:- ఏమీ ఎందుకు లేదూ? జీవితమంటే తిండీ, పెళ్ళాము, పిల్లలూనా? ఇంకేమీ లేదా? గోచీకి పెద్ద (అంగోస్త్రా)నికి చిన్న అయిన ఆస్తులూ, సంపాదనలతో తృప్తిపడడంఎలాగ? రెండు పూటలా భోజనం తప్ప మరేం కావాలన్నా దరిద్రమా? నేను ఎంతో ప్రేమించే భార్యనూ బిడ్డలనూ అలంకరించుకుందామంటే దరిద్రమా! అవసరమైన పుస్తకాలు కొనుక్కుందామంటే దరిద్రమా? శుభ్రమైన బట్టలకు బల్లలకు మొహంవాచా! ఆఖరుకు చక్కటి తివాసులుకాని చాపలుకాని దేనికికాని చాలని సంపాదన. ఆస్తిఎందుకండీ! ఏడవను!

నా:- అవీలేక ఏడ్చేవాళ్ళు ఎంతమంది బాబూ——ఉండడానికి ఎక్కడికి? నీకంటె

చేతురుగాని. [అని ఆయన్ని లోపలికి తీసుకువెళ్ళి మళ్ళీవచ్చి.] ఇదుగో ఏమండోయి [illegible]కోశుభవార్త!

వెం:- ఏమిటది. మీ బాబయ్య డబ్బు పంపాడా.

[అంటూ వెంకట్రావు ప్రవేశం.]

రా:- అంతకంటె తమాషా! మా బాబయ్యగారే వచ్చారు!

వెం:- ఆ! నిజంగానే! మరి నన్ను వెంటనే పిలిచావుకాదేమి? ముందు వుత్తరమేనా వ్రాశాడుకాదేం. స్టేషనుకు వెళ్ళేవాళ్ళం.

రా:- లోపల స్నానంచేస్తున్నారు.

వెం:- కాఫీ వేడినీళ్ళేనా పెట్టకపోయావు. Boilerలో నీళ్ళెప్పుడూ కాగుతాయి కదా! వంట సామాన్లు [illegible] త్వరగా కానియ్యి.

రా:- [illegible] చేస్తారుట. [illegible]

వెం:- [illegible]!

రా:- లేదు. [illegible]. [illegible] పాపం.

వెం:- [illegible] ఇక్కడ [illegible]. [illegible]. దేశాటనం చేసివచ్చిన [illegible], సౌఖ్యమంటే [illegible] తెలుస్తుంది. పాపం శుభ్రమైన ఆవ[illegible] కూడా మొహంవాచి ఉంటారు.

రా:- అవును పాపం.

వెం:- అయితే ఆయన ఆ [illegible]స్తంతా తీసుకు వచ్చేక [illegible]శేషం ఇక్కడనే గడపకూడదూ. ఇంకా ఎన్నాళ్ళు యిలా విదేశవాసం. సంపాదించినకొద్దీ ఇంకా సంపాదించాలనే ఉంటుంది. ఈ ఉన్నది చాలదుకనుకనా?

రా:- ఇక్కడుందామనే వచ్చేశారు. చాలా సిగ్గుపడుతూ, భయపడుతూ.

వెం:- ఏమి?

రా:-ఏమీలేదు. ఆస్తి అంతా ఒక్కకానీ కూడా లేకండా పోయిందిట.

వెం:- ఆఁ!!!

రా:- మూడేళ్ళనుంచి అష్టకష్టాలు అనుభవించి యాచనచేసుకుని బ్రతుకుతూ, అదీ దొరక్క ఎక్కడికి వెళ్ళడానికీ తోచక, ఈ రిక్తహస్తాలతో ఇక్కడికి వస్తే మీరేమైనా అనుకుంటారేమో నని భయపడుతూ గత్యంతరం లేక నాలుగు ఉపవాసాలతో వచ్చారు.

వెం:- ఆ పాపం! ఎంతగూటి, ఏమను కున్నాము. ఎంతపనిచేశారు.

రా:- భయంకాదా పాపం. మన కేదో కనకాభిషేకం చేస్తానని ఆశకల్పించి ఇప్పుడు ఏమీ లేదని చెప్పడానికి మొహం చెల్లక, అబ్బ! ఎన్ని బాధలుపడ్డారో! ఆయన్ని చూస్తే కడుపు చెరువౌతోంది.

వెం:- ఆస్తి పోతే మన మేం చేస్తాం. మన మేమైనా దాచిపెట్టామా! ఉంటే మన అదృష్టం. లేకపోతే మన దురదృష్ట మనుకుంటాం. అందుకని పాపం ఇంతకాలం ఇంత బాధ పడాలా! ఇంత సందేహించాలా! నీకు తండ్రిఅయినా, పినతండ్రిఅయినా ఉన్నది

ఆయనకొక్కరాయను. కష్టంలో కూతురుకాక ఎవరవుతారు. నేను మట్టుకు వద్దంటానా! అంత అవివేకినా!

రా:- ఆయనకేకాదు నాకూ భయంగానే ఉంది మీా రేమంటారో అని. ఇన్నాళ్ళనుంచీ మీారు చేస్తూన్న హంగామాకి.

వెం:- రాజా! ఇంతేనే నన్ను అర్థంచేసుకున్నది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ కాపురంచేస్తూ నా స్వభావం సరిగా తెలుసుకోలేకపోయావు కదా!

రా:- తెలుసుకున్నాలెండి. ఆమాత్రం తెలుసుకున్నా గనుకనే ఇన్నాళ్ళు మీాతో కాపురం చేయగలిగాను. లేకపోతే అప్పుడే విడాకు లిచ్చిఉందును.

వెం:- సంతోషించానుకాని ముందు పాపం ఆయనకు భోజనప్రయత్నం చెయ్యి—నిస్త్రాణ వస్తుందేమో కూడాను.

రా:- ఆ— (రా. నిష్క్రమిస్తుంది.)

వెం:—

అవని సురావళీ హుతహుతాశన కోమల
ధూపధూమలా
ప్రవిశదవాటియందు వనభాగములందు
గపాలపాణియై
భవనములందు బిక్షగొని ప్రాణము దా
ల్చుట కొంత మేలు బాం
ధవులను జేరవేడి కడు దైన్యము జెందు
టకంటె మానికిన్.

అది మేలైన పురంబు, పూజ్యచరితుం డా రాజు,
రాణ్మండలం
బది, పార్శ్వంబున నా విదగ్ధసభ, వారణ్యాస్య.
లత్యుద్ధతం
బది రాజన్యక, మద్దివందిని కరం, బా గాఢ...
సర్వముం
గదలంజేసిన కాలమూర్తికి నమస్కారంబు
సత్కీర్తిన్.

[పూర్తయ్యేసరికి నారాయణరావు వస్తాడు.]

నా:- ఏమోయి వెంకట్రావు! ఇప్పుడే నా వస్తావా? రావా? లేక ఇంకాఅలా విచారసా... రంలో మునిగి తేలుతూ వుంటావా! ... పోదాం. రేడియోలో మంచి ప్రోగ్రాం ఉ... మన కృష్ణశాస్త్రి నాటకం.

వెం:- ఇప్పుడు రాను. మా పినమామగారు వచ్చారు.

నా:- ఏమిటి వారే ఆ బంగారుగుడ్లు పె... బాతే!

వెం:- వారే కాని ఇప్పుడు బంగారుగు... కాదు. అసలు గుడ్లే పెట్టడమే మానేశారు.

నా:- అంటే!

వెం:- వారి ఆస్తి అంతా పోయిందిట. మూడు సంవత్సరాలనుంచి పడరానిపాట్లు ప... పడి బాధలు సహించలేక హడలిపోతూ మేము గుమ్మంలోకి రానిస్తామో రానివ్వమో న... ఇక్కడికి వచ్చారు. అందుకనే పాపం ... మధ్యాను ఆయననుంచి ఉత్తరమేనా లేదు.

నా:- ఆహా! దైవసంకల్పం— అయి... ఇంక ఆయన—

వెం:- ఇక్కడే ఉంటారు. పాపం ఆయనకు ఈ పెంపుడుకూతురు తప్ప ఎవరూ లేరు. ఎక్కడికి వెడతారు.

నా:- అయితే నీకు వచ్చే వారసత్వం పిన మామగారు మాత్రమే నన్నమాట.

వెం:- అవునండీ పోనీ పెద్దవాడు. బోలెడంత అనుభవశాలి. ఇంట్లో ఉంటాడు. నాకు కొంత బాధ్యత తగ్గుతుంది. ఇదీ ఒకందుకు మంచిదే.

నా:- బాగుంది బాబూ That is the Spirit.

వెం:- లేనివాళ్ళను చూస్తేనేకాని మనకు ఉన్నదానివిలువ తెలియదు.

నా:- నిజమే. Good bye.

వెం:- (పద్యం.)

బాలకుడై క్షణంబు, యుపభావయుతుం.
  డయి కొంతకాల, ము
ద్వేల దరిద్రుడై క్షణము విత్తసమన్వితుడై
  క్షణంబు జీ
ర్ణాలసగాత్రుడై నటునియట్ల నటించి
  తుదిన్ నరుండు యా
మ్యాలయ నామ మైన తెరయందు జొరం
  బడు సత్వరంబుగన్.

ఏల పరిభ్రమించెద వి టిన్నివిధముల
  వెట్టిచి త్తమా
తాలిమి విశ్రమింపు మొకతాపున: యత్నము
  లేకయే యగున్
మేలును కీడు; నే దలప మించిన కార్యము;
  భావి సౌఖ్యమున్
లాలసవృత్తి గోర; విధిలబ్ధఫలంబులు
  నే భుజించెదన్

'నా జీవితయాత్ర': ఒక సమీక్ష

శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి.

ప్రస్తుతం ప్రకాశం మకాం మద్రాసు గవర్నరు భవనంలో. భక్తులైన పూజారులకు గాని స్వామి గర్భాలయం తలుపులు ఇదివరకు సడలేవి కావు. ఇప్పుడు ముఖద్వారం తలుపులు మూతపడడమే మానివేశాయి. ఎప్పుడూ వచ్చే ప్రజ, వెళ్లే ప్రజానూ! తీర్థం! వారిలో కానూరి రంగడు, ఆలీబేగ్, అద్దేపల్లి అప్పడు, మస్తాన్, 'కింగ్ ఆఫ్ ఒంగోల్' నవులూరి రమణయ్య, రాజమహేంద్రవరం బెస్తలూ కూడా ఉన్నారా! అనిపిస్తుంది. ఎందుకు ఉండకూడదు?

డెబ్భయేళ్ల క్రితం, నాయుడుపేటలో సువర్ణముఖీ ఒడ్డున వేంచేసిఉన్న ఆంజనేయస్వాముల కారగింపుగా కోడిగుడ్లు నైవేద్యం పెట్టిన పరమ భాగవతుడు కానూరి రంగడు. అక్కడ తోటల్లో విడిదిచేసిన వెంకటగిరి వారి ఏనుగుల మీద ఎక్కడానికి మావటి వాడికి కానో అర్ధణో కానుక ఇచ్చేవాడు నవాబ్ ఆలీబేగ్. బొంగరాలూ గోళీలూ కొనడానికి దొంగతనాలు అవసరమై సర్దారు అద్దేపల్లి అప్పడు చిన్నముఠాలు చేరదీసి చిల్లర దుకాణదారుల గల్లాపెట్టెలబరువు ఒంగోలు నడిబజారు వీధుల్లో వదిలించేవాడు. అందరికన్నా అసాధ్యుడు నవులూరి రమణయ్య; ఇతని 'ఊట్'కంపెనీలో మస్తాన్ సాహెబువంటి మహాసాహసికులు ఉండేవారు; రంగారాయుడు చెరువుకింద వరి పంటని రాత్రిరాత్రీ కోయించి నెత్తిని పెట్టించి పొలందాటించిన పోటర్లు.

ఇలాంటి వారితో అప్పుడు ప్రకాశానికి జట్టు! కనక ఇప్పుడు వాళ్లుంటే — ఎప్పుడూ వాళ్లు ఉంటూనే ఉంటారు — వాళ్లది కూడా డెబ్బైఅయిదో పుట్టినరోజు ఈ ఏడాదికి ఇటో అటో పడిఉండేదేమో! అయినా మొన్న ప్రధానమంత్రి జన్మదినోత్సవం జరిగినప్పుడు వాళ్లందరి పుట్టినరోజుల పండుగలూ జరిగినట్లే! ప్రకాశం ప్రజ.

ప్రభువుల్లోకంటె ప్రజల్లోనే ఉదాత్తత ఎక్కువ ఉందంటాను. సామాన్యులకున్న దర్జా సామంతులకే లేదు. గద్దెమీదా గరికెనేల మీదా ఒకేఠీవితో కూర్చోగలిగిన వాడికే హుందా. వాడికి ఒక సింహాసనం గౌరవం ఇవ్వనక్కర్లేదు. పంచఅరుగుని పట్టపుతక్తు చెయ్యగలవాడు వాడు. సామాన్యప్రజ సహజంగా రాజు. కొందరు దోపిడీవల్లా దొంగతనంవల్లా దొరలౌతారు.

ప్రకాశం ప్రకృతిసిద్ధంగా దర్జా అయిన వాడు. ఇతన్ని 'ప్రకాశంగారు' అనలేము, అలాగ అంటే ఆ స్తత పోతుంది. నన్ను నేను

'గారు' అనుకున్నంత దుస్సహంగా ఉంటుంది. 'ప్రకాశంపంతులు' అనికూడా అనలేము. మతంలేదు, కులంలేదు, మస్తానుకీ బెస్తకీ నేస్తమయినవాడు 'పంతు' ఎలాగవుతాడు! పంతుళ్లు వేరు. న్యాపతి సుబ్బారావుపంతులు! మోచర్ల రామచంద్రరావుపంతులు! 'పంతులు' కాని, బిరుదుగాని తగిలించకుండానే 'ప్రకాశం, అన్నపేరులో కావలిసినంత బరువూ ప్రతిష్ఠా ఉన్నాయి. అందులోనే ఉన్నాయి కూడా మన ప్రధానమంత్రి పలుకుబడీ ప్రభావమూను.

ప్రకాశం అంటే ౧౯౨౦ తరవాత వచ్చిన ప్రజాజాతీయోద్యమానికి ప్రబలచిహ్నం. అన్నమాట. మన రాష్ట్రంలో ఆ ఉద్యమ చైతన్యం అంతా అతనిలో ఇమిడిఉంది. ఇతని మూర్తి మనకు ఆశక్తి స్ఫురిస్తుంది.

ఆ ఉద్యమాన్ని గూర్చి ఇక్కడ ఒక్క మాట. ౧౯౨౦కి పూర్వం జాతీయోద్యమంలో విద్వాంసులూ, ఉపకారులూ ప్రసంగాలిచ్చి పత్రికలకు వ్రాసీ కొంత కృషిచేస్తూఉండే వారు. ఇక నలభైకోట్లప్రజ స్తిమితంగా నిద్రలాంటి మైకంలో పురాణస్మృతులు నెమరు వేసుకుంటూ ఉండేది. ఆ నీరసస్థితికీ నిర్వీర్యానికీ సిగ్గుపడడం అప్పటిప్రజకి తెలియదు. మానంలేదు; అభిమానంలేదు; తృష్ణలేదు; ఆత్మవిశ్వాసంలేదు; తననీడ తన్నే తరుముతుంటే తల్లడిల్లిపోయేది. అప్పుడు భారతరంగంలోనికి గాంధీ అవతరించాడు. ఈయన పవిత్రమైనవాడు. ఈయన్నిమించిన మేధావులు వర్తమాన భారతంలో ఉన్నారు. ఈయనకన్న విద్యాసంపత్తీ అర్థబలమూ శరీరసౌష్ఠవమూ రాజకీయ విజ్ఞానమూ కళావైభవమూ ఉన్నవారు, హిమాలయ శిఖరాలవంటివారు, ఎందరో నేటి భారతవర్షంలో కనిపిస్తున్నారు. దవ్వుదవ్వుల నిలబడి వారిని గౌరవిస్తుంటాము. వారిలో ఒక్కొక్కరిలో ఉన్న ఒక్క ప్రత్యేక శక్తిముందు మన కించుదనం నిలబడితే వాళ్లు మనకి అందరాని అసాధ్యులు అయిపోతున్నారు. వాళ్ల గొప్పతనం సామాన్యులమైన మన కొద్దితనం చూపిస్తుంది కాని ఆశాబలంగాని, ఆత్మవిశ్వాసంగాని ఇవ్వలేదు. గాంధీ మాహాత్మ్యం ప్రత్యేక ప్రతిభలోలేదు. ఈయన మనకళ్లు మిరుమిట్లుగొలపదు. ఈయన కైలాస శిఖరంకాదు. దేశం అంత జలాశయం. గంగానది. దానిలోని అమృతం మీకూ నాకూ అందరికీ అహరహమూ అన్నిపనులకీ అందుబాటులో ఉంటుంది. ఈయనశక్తులు మనకూ ఉండవచ్చు ననిపిస్తుంది. ఈయన కట్టూ బట్టా మనలో అందరికన్నా సామాన్యుడి కట్టూ బట్టా స్ఫురింపజేస్తాయి. ఈయన కుటీరమూ అలాగే. ఈయన ఉపవాసాదులూ అలాగే. కనక తనవంటివాడే ఒకడు నలభైకోట్లమందికి నాయకుడైనప్పుడు, 'రాజమాన్య రాజపూజితు'డైనప్పుడు, ఆ నలభైకోట్లలో ప్రతిదరిద్రుడూ తానుకూడా ఆ నాయకుడైనట్లే గర్వపడడం ప్రారంభించాడు. గాంధీ వైస్రాయిని చూసినప్పుడు, ప్రతి కుగ్రామంలోనూ ప్రతి కాంగ్రెసు వాలంటీరూ ప్రతిమనిషీ వైస్రాయి తనతోనే సంప్రతింపులకు వేంచేసినట్లు అనుకోవడం

మొదలుపెట్టాడు. 'నావంటివాడు అంతవాడైనప్పుడు నే నెందుకు కాగూడదు?' అన్న ఆశావాదమూ ఆత్మవిశ్వాసమూ మొదటిసారి వానిలో విజృంభించాయి.

౧౯౨౧తో నలభై కోట్ల బొరియల్లో ఉన్న పురుగులు నలభై కోట్ల మానవులయ్యాయి. నలభై కోట్ల మానవులు సముద్రంలాగ పొంగి వస్తూంటే ఎందరు 'కాన్యూట్లు' (Canutes) దానికి అవధులూ అడ్డుకట్టలూ కట్టగలరు!

ఈ దృష్టితో చూస్తే ఆచార్యులూ, పండితులూ, భాష్యకారులూ, ప్రభువులూ వీళ్లెవ్వరూ గాంధీ శిష్యులుకారు; సూక్ష్మంగా చూస్తే గాంధీ అనుచరులు ఒక్క కాంగ్రెస్ వాదులే కాదు. కాంగ్రెస్‌వారూ, కమ్యూనిస్టులూ, అన్ని రాజకీయ పక్షాలవారూ ఖద్దరు కట్టేవారూ, కట్టనివారూ, అహింస అనేవారూ, అననివారూ, హరిజనోద్ధరణకి బుజాలొగ్గేవారూ, ఒగ్గనివారూ, అందరూ ఆయన అనుచరులే. అంటే అనిబద్ధమైన అశేషభారత ప్రజాను.

ఇలాగ ౧౯౨౧తో మనరాష్ట్రంలో ఒక్కసారి ఒళ్లువిరుచుని హుమ్మనిలేచిన జనసామాన్యానికి ప్రజలో ఉన్న గుణాలన్నీ ఉన్నాయి. ఆవేశం, ఉత్సాహం, ఆగ్రహం, అనుగ్రహం, ఔదార్యం, అసూయ, సాహసం, తిక్క అన్నీను. అన్నింటికీ అడుగున అంతర్వాహినిగా సహజమైన బుద్ధిసూక్ష్మతా ఉంది. ఈ గుణాల కలయిక అతన్ని అప్రతిహతమైన ఒక శక్తిగా చేసింది.

మేధావిగా కనపడే వాని సమక్షంలో మనం కూడా మేలుకుని ఒడుపుగా తిరుగుతాము. అలాగ కనపడకుండానే తెలివైనవాడే నిజంగా మన్నిలోబరుచుకుంటాడు. ప్రకాశం అలాంటివాడు.

ఈ భావాలన్నీ మొన్న 'జీవితయాత్ర' చదివాక నా మనస్సులో స్ఫురించాయి. అప్పుడే అతని చిన్నతనపు చేతలు, గాథలుగా అయిపోయాయి; ఆ తరవాత ౧౯౨౧ మొదలుకొని మొన్నటి శాసనసభా నాయకత్వపు సందడుల దాకా జరిగిన సంఘటనలన్నీ మనస్సులోకి పరుగెత్తుకుని వచ్చాయి. ఒకటి తేలింది. చిన్ననాటి ప్రకాశమే ఇప్పటి ప్రకాశమూను. కొందరి జీవితాల్లో లాగ ఇతని జీవితంలో మార్పులూ విప్లవాలూ వచ్చిపడి ఇతన్ని ఒక కొత్త మనిషినో వింత మనిషినో చెయ్యలేదు. ఇతని బ్రతుకులోని స్వచ్ఛతా, వేడీ పోగొట్టలేదు. పాతగుణాలే జాతి అంత విశాలంగా పెరిగాయి.

ఎంత బాగుంది 'నా జీవితయాత్ర!' యాభై ఏళ్ల గాథ పందెపు గుర్రంలా పరిగెత్తింది. ప్రకాశం గొప్ప రచయిత కాడు. 'శిల్పి' కాడు. జవహరిలాల్ నెహ్రూలాగ నెహ్రూ స్వీయ చరిత్ర గడసరీ, కళావేత్తా, ఉత్తమ సంస్కర్తా రంగులు దిద్ది, రాగాలుపోసి సుందర నిర్మాణంగా తయారు చేశారు. దానిలో ఒక అపూర్వ సంఘటన వచ్చినప్పుడు, ఒక అద్భుత వ్యక్తి అవతరించినప్పుడు, ఒక తీవ్ర సమస్య ఎదురుకొన్నప్పుడు గ్రంథకర్త మనస్సు ఎన్ని

మరొకడు గొప్పవాడు. మరొకడికంటె విజయనగరం మహారాజు, ఆయనకంటె హైదరాబాదునవాబు, ఆయనకంటె Rock feller లేక Carnegie గొప్పవాళ్ళు ఎక్కడికి అంతు? నీకంటె తక్కువ వాళ్ళు కోటానుకోట్లు! వాళ్ళందరిముందూ నువ్వో పిల్లజమీందారువి. ఎక్కడదాకానో ఎందుకూ? మనమేష్టర్లందరికంటే నీ స్థితి మంచిదని ఒప్పుకోక తప్పదు. ఈ అశాంతి, అసంతృప్తి, ఈ వేదన ఇవన్నీ అర్థం కాని మాటలు. దాన్నే Byronic unhappiness అంటారు. సమస్తసుఖములూ అనుభవిస్తూ ఏదో బాధపడుతున్నాననడం కవులకు చెల్లుతుందేమో కాని మనకు కాదు. ఇంతదూరం చెప్పవలసినవాడిని కాను కాని, నీవు చేస్తూన్న గందరగోళం చూచి, పాపం రాజ్యం పడుతున్న బాధ చూచి వూరుకోలేక పెద్దవాడిని కనుక, సాహసించి ఈ మాటలు నాలుగూ అన్నాను. మరోలాగ అనుకో వనుకుంటాను. వస్తాను పనుంది. నీవుకూడా బయలుదేరి వస్తావేమో నని యిలా వచ్చాను.

వెం:- నే ననుకోవడాని కేముంది. మీ లాంటివాళ్ళకు - కేవలం Prosaic people కు ఇవేమీ అర్థంకావు లెండి. వెడుదురుగాని లెండి. కంఠశోష చాలాపడ్డారు. కాస్త కాఫీ పీల్చి పోదురుగాని.

నా:- ఇప్పుడు కంఠశోషలా కనబడ్డా నిదానమీద నిజం నీకే తెలుస్తుంది. మళ్ళావస్తా.

[అని నిష్క్రమిస్తాడు]

వెం:- ఈ పెద్దవాళ్ళతో ఇదే వచ్చింది. వట్టి Matter of fact గాళ్లు! ఎక్కడా Imagination కాని Romance కాని Sentiment కాని ఏ కోశాన్ని ఉండ దనుకుంటాను.

కష్టభూయిష్ఠ దుఃఖాంత కథలతోడ
విసివిపోతిని పుటలు ద్రిప్పినకొలంది;
కునుకు దీప మారదు; పొడికనుల నిదుర
రాదు; బరువైన యెద మనోరథము పోదు;
పేద మృగముల నెత్తురు పీల్చిపీల్చి
బలిసిపోయిన శ్వాపదమ్ముల విధాన
వెరగొలుపుగాని, ఘట్టముల్ వేగచనవు;
మనుజ పశువుల దౌర్జన్యమునకు లొంగి
యినుప తలుపుల చెరబడ్డ యనపరాధి
కీరమట్టులు స్వేచ్ఛా విహారమునకు
రెక్కలార్చు ప్రాణము సుఖ స్పృహల కలల;
దేవతా విగ్రహము లేని తేరువోలె
నీరస నిరుత్సవ నిరలంకారమైన
ఈ వృథా క్లిష్టజీవిత కావ్యమునకు
నంతిమాశ్వాస శాంతిసమాప్తి ఎపుడో.

[రెండో రంగం]

ర:- అమ్మా! వెంకట్రావుగారిల్లి దేనా?

రా:- అవునండి.

ర:- ఇంట్లో ఉన్నారమ్మా, ఇలా కూచోనా అమ్మా నిలబడలేకండా ఉన్నాను. మీరేనా అమ్మా ఆయన భార్య.

రా:- అవునండి. దయచెయ్యండి. చాలా నీరసంగా ఉన్నారు. దూరాన్నించి వచ్చినట్లున్నారు పాపం! దాహం ఇవ్వ నాండీ.

ర:- నువ్వేనా తల్లీ రాజేశ్వరి. ఎన్నాళ్ళకు చూచానమ్మా. నేను బ్రతికి ఉండగా నిన్ను

చూడడం పడదనుకున్నాను తల్లీ. నిన్ను కళ్ళతో చూడడానికే బ్రతికి ఉన్నానమ్మా!

రా:- అయ్యో! బాబయ్యగారా! ఎప్పుడు వచ్చారు? ఎక్కడనుంచి? ముందు ఉత్తరమైనా రాశారు కారేం? ఇంత నీరసంగా ఇలా ఉన్నారేమిటి? జబ్బు పడ్డారా? ఉండండి ముందు కాఫీ తీసుకొస్తాను.

ర:- నాఅమ్మ—నాతల్లి నామీద ఇంత ప్రేమున్నదా? ఇక్కడికి రావడానికే భయపడ్డానమ్మా—చాలా సందేహించాను.

రా:- ఎందుకూ—సందేహ మెందుకు, బాబయ్యగారూ—మీ యిల్లు కాదూ ఇదీ.

ర:- అలాగే అనుకొన్నానమ్మా. కాని కాలం, పరిస్థితులన్నీ మారిపోయినాయి. అంతా తలక్రిందయింది. ఏమి చెప్పను. సిగ్గేస్తోంది చెప్పడానికి. నా ఆ స్తంతా చూస్తూండగా హారతి కర్పూరంలా హరించిపోయింది. ఎందుకు పోయిందో, ఎలా పోయిందో ఇప్పటికేనా నాకు వింతగానే ఉంటుంది. ఎలా వచ్చిందో అలా పోయిందనుకుని కాళ్ళు నిలదొక్కుకుని మర్యాదగా బ్రతుకుదామని మూడుసంవత్సరాల నుంచి విశ్వప్రయత్నం చేశాను. నేను చెయ్యని ప్రయత్నం, తిరగని ఊరు, చూడని పెద్ద మనిషి లేరంటే నమ్ము. ఎక్కడా నాస్తి వాచకం తప్ప మరోమాట వినబడలేదు. అంత సంపాదించి అంత ఉచ్ఛస్థితికి వచ్చి, అంత పేరుప్రతిష్టలతో బ్రతికి, అక్కడినుంచి పాతాళంలో పడితే ఇంక మళ్లీ లేవడం ఎక్కడా? జీవితంలో ఉచ్ఛ ఒక్కసారే కాని ఇన్నిసార్లు రాదనుకుంటాను. అదృష్టవంతులకు ఆఉచ్ఛస్థితి చివరను వచ్చి జీవితాంతంవరకూ లాక్కొనిపోతుంది. నాపాటి నిర్భాగ్యుడికి ముందువచ్చి చివరకి ఇలా నరకకూపంలో పడదోస్తుంది. మీ కెన్నో ఆశలు కల్పించి ఎన్నో వాగ్దానాలు చేసి. ఈస్థితిలో ఇక్కడకు ఎలా రానా అని సిగ్గుపడి. అడుక్కుతినడం మంచిదని నిశ్చయించుకొని తిరిగాను. అలాగే స్వదేశం చేరుకున్నాను. ఇక్కడ ఆ ముష్టికూడా పుట్టడంలేదు. అంతా నాకంటే దరిద్రులులా ఉన్నారు. ఈవేళకి నాలురోజులైంది అన్నం కళ్ళచూచి. ఇక ప్రాణం పోయేటట్టుంది. పోయినా యిబ్బంది లేదు. నాకోసం ఏడ్చేవాళ్ళు ఎవళ్లూ లేరు. కాని అలా వీధులో చావలేకపోయాను. ఎక్కడకి వెళ్ళను. ఆఖరుకు భయపడుతూ ఇక్కడి కొచ్చాను.

రా:- (దుఃఖం ఆపుకుని) బాబయ్యగారూ ఎంతపనిచేశారు! ఇక్కడ నేనుండగా మరో ఆలోచన మీ కెందుకు కలగాలి!

ర:- అప్పుడు అన్ని ఆశలు కల్పించి ఇప్పుడు రిక్తహస్తాలతో వచ్చి మీ నెత్తిన...

రా:- న్యాయమా అలా అనడం నేను మీ పిల్లనుకానూ! డబ్బుంటే నా పినతండ్రి అని లేకపోతే కాకపోతారా! మీ అల్లుడు కూడా మరోలాంటి మనిషికాదు. మీ కేసందేహం అక్కరలేదు. మీ రిక్కడనుంచి కదలడానికి వల్లకాదు. ముందు స్నానం చెయ్యండి భోజనం

విధాలుగా ఆలోచించిందో ఎలా పనిచేసిందో అన్నీ విపులంగా వివరింపబడ్డాయి! 'నాజీవిత యాత్ర' అలాక్కాదు. సంఘటన తరవాత సంఘటన! సమరం తరవాత సమరం! ఎటొచ్చీ చిన్నతనంలో చిన్నవీ పెరిగాక పెద్దవీ. చరిత్ర కారుని అభిప్రాయాలు వినం. మన అభిప్రాయాలు ఇవ్వం. సరదాగా చదువుకుంటూ పోతాము.

'Rough, and tough, we are the stuff!
We want to fight and cannot get enough!'

అన్నట్టు మన కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్క యాత్రకీ గమ్యస్థానం ఉంటుంది. కనక ఆ యాత్రామార్గం గమ్యస్థానంకోసం తీర్చి దిద్దినట్లుంటుంది. మరి అతని యాత్రకి గమ్యస్థానంలేదు. కనక యాత్ర ఆగిపోవడమూ లేదు. అలాగ సాగిపోవడమే; అంటే స్వరాజ్య స్థాపనతో ఆగిపోదన్నమాట! ఆ మార్గం తీర్చి దిద్దినట్లుకాక మలుపులతోనూ వంపులతోనూ నిండిఉంటుంది. ప్రతి మలుపు వెనకాలా ఏదో వింతో వేడివేడి పోట్లాటో ఉండితీరుతుంది. మలుపులేని మార్గం మనకి బాగుండదు. దానిలో సరదా ఉండదు.

వన్నెలు, చిన్నెలు వేయకుండా 'జీవిత యాత్ర' వ్రాయడంవల్ల ఒక విధమైన ఆకర్షణ లేకపోయినా కథకి బలమూ, తీవ్ర గమనమూ వచ్చాయి. తనకి అనుకూలమైనవీ, విరుద్ధమైనవీ అయిన విశేషాలన్నీ సమానోత్సాహంతో ఒకటే రుచితో చెబుతాడు. సందె చీకట్లో కిటికీలో కూర్చున్న అతన్ని యెనమండ్ర కొండయ్య ఊచి పుచ్చుకుని కొడతాడు. పట్టపగలు రాజమహేంద్రవరం తాసిల్దారు కచేరీదగ్గిర కొండయ్యని బండిలోనుంచి పడదోసి చలపతిరావూ, తానూ చావబాది ఒదుల్తారు. తననీ తనముఠానీ పచ్చడి చెయ్యడానికి కాకినాడ నడివీధిలో కదిలివచ్చిన సింగితపు అబ్బాయి వీరగాథ భారతంలోంచి కత్తిరించిన కథాఖండంలా లేదూ? ఘల్లుమనే బాణాకర్ర, తాడిలాంటి తాడి వెంకటరత్నం ఒక్క దెబ్బతో చిత్తవడం, ఒకేదెబ్బ ఇద్దరు యోధులకు ఒక్కసారి తగిలి ధూళిలో పడుకోపెట్టడం—ఈ చిత్రాలన్నీ తన శత్రువే చేసినా యెంత ఆత్రత తోను, ఆనందంతోనూ వర్ణిస్తాడు! తరవాత మునిసిపల్ వ్యవహారాలలో తన ప్రతిస్పర్ధి నిడమర్తి దుర్గయ్యగారిని అలాగే మెచ్చుగుంటాడు. మైలాపూరు మేధావులతో—మహామహా న్యాయమూర్తులతో—మాట పట్టింపులదాకా ఈ గుణం కనబడుతుంది. మెచ్చుకుని వెన్నుచరచ గలడు! నొచ్చుకుని వెన్ను చీల్చగలడు!

మరొక విశేషం. ఎక్కడా తనలోపాలను కూడా తళుకుమలామా పూయడు. అల్లాడి ఆ దెయ్య కొడుకు చిన్నప్రకాశాన్ని తన్నాడు. వాడి గూబ తన కందదు. వాడి పుస్తకం దొంగతనంచేసి సువర్ణముఖి వొడ్డున ముక్కలు ముక్కలుగా చింపి పారేస్తాడు. ఇదో రకం పగ. అయితే మాత్రం! నాట

కాళ్లో వేషాలు వేసేటప్పుడు నారీమణులతో సహవాసం తప్పదు! ఏంజెయ్యమంటారు! అమాంతంగా ఒక అభూతవిప్లవం వచ్చి అహింసలో పడిపోవడం, నైతికకైలాసం అధిరోహించడం—ఇలాంటి వేవీ జరగవు.

అసలు ఇతని జీవితంలోఉన్న బలం అంతా ఇదే. ఇతగాడు సామాన్య ప్రజ!

జవహరిలాల్ జీవితంలో వచ్చే సంఘటనలు ఒక్క జవహరిలాల్ జీవితంలోనే వస్తాయి. పండితుడు మోతీలాలుప్రభువు ఏకమాత్ర పుత్రుడు. బాల్యంలోనే భారతీయ ప్రముఖులతో సహవాసము. మాలవ్యాజీ, సర్. సప్రూ అనుదినమూ ఆనందభవనానికి విచ్చేసే అతిథులు. ఇంగ్లాండులో చదువు. ముందే తేలిపోతుంది మనకందనివాడని. ఆయన అనుభూతులు మనకిరావు. పుట్టుకతోనే కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటుగా పుట్టినట్లనిపిస్తుంది. జవహరిలాల్ ప్రత్యేక వ్యక్తి, గొప్ప వ్యక్తి, అసాధారణుడు. ప్రకాశంచేసే పనులు మనమూ చేస్తాము. అనే మాటలు మనమూ అంటాము. కన్నతల్లి కడుపుతీపివల్ల పూటకూటిఇల్లు పెడితే కాలక్షేపంచేసినది మొదలుకొని ప్రధానమంత్రి పదవి అధిష్ఠించినదాకా ఏ వాక్కూ ఏ కార్యమూ మనకి దూరమైనదిగా కనబడదు. ప్రజే ప్రధానమంత్రి అయింది. సాధారణతలో ప్రత్యేకత కూడా ఉంది కనక, ప్రకాశాన్ని ఏరి పట్టం కట్టింది. ఇక్కడ ఒక్కమాట! ఇతని జీవితయాత్రా మార్గమంతా బాణా కర్రల ఘులఘులలతోను, తుపాకీ గుండ్ల తొందరలతోనూ మాత్రమే నిండిఉంటుందని అనుకోకూడదు. నిజమే! ఇతగాడు తుపాకీమందు వాసన కొడితే దూకే రకమే! కాని ఇతని బ్రతుకులో గుండెలు కరిగించే కరుణఘట్టాలెన్ని ఉన్నాయి! తండ్రిగారు కేవలము స్మరణీయుడే అయిపోతే తల్లిగారు వంటపూటిఇల్లు పెట్టడమూ. నాలుగు రాళ్ళకోసం మేనమామ బావమరదుల ఇళ్ళమధ్య అల్లల్లాడడమూ, నిరుపే కుర్రవాడు లాయర్లని చూచి లాంగ్‌కో కుట్టించుకుని బడాయిగా వేసుకోవడమూ. రైలులేని రోజుల్లో పన్నెండేళ్ల పిల్లవా ఒంగోలునించి రాజమహేంద్రవరందాకా వె డమూ, ఇమ్మానేని హనుమంతరావు నాయు గారు, ఇల్లాలు లక్ష్మమ్మగారు ఈ పెంపు బిడ్డతో ఎడబాటు సహించలేక వడమూ, తరవాత తాను బారిష్టరయ్యా కృతజ్ఞతా ప్రదర్శనానికి కాక కేవలమూ ప్రేమవల్ల వారిఋణము తీర్చుకోవడమూ. తాను నెలకు ఏడెనిమిదివేల రూపాయలు తెస్తూంటే తల్లిగారు మరణశయ్యమీ ఏడెనిమిదివందల రూపాయలు కూడబెట్టి ఇవ్వడమూ, ఈ గాథలు చదువుతూంటే ఒక్కొక్కసారి గుండెల్లో పోటుపొడిచినట్లవుతుం. కళ్లు కరుగుతూంటాయి.

౧౯౨౧ తరవాత సాగే 'నాజీవిత యాత్ర' ఎలా ఉంటుందో! త్వరత్వరగా చదవాలని ఉంది.

నా జీవితయాత్ర ; ఒక సమీక్ష

ఇది ప్రజాయుగం అంటున్నారు. ఇక్కడ ప్రజా ప్రభుత్వం వచ్చిందంటున్నారు. ఈ రోజుల్లో ఎంత సామాన్యాతిసామాన్యుడైనా తనకంటె ఎత్తుగా నిలబడినట్లుగా ఉన్నవాణ్ణి సహించలేడు. అధికారం అసహ్యంగా ఉంటుంది. అది రకరకాలు. మెదడుకు సంబంధించినది, నైతిక వర్తనకి సంబంధించినది, అర్థమత్తతకి సంబంధించినది—ఇలాగ. జాతీయనాయకుల్లో ఒక్కొక్క గొప్ప మేధావి ఉంటాడు. ఒక్కడు పదివేలమందిలో ప్రసంగం చేస్తున్నప్పుడు తన తెలివితేటలు చూపిస్తూ పరమతత్త్వాలు విశదపరుస్తూ లెఖ్ఖలతో, అంకెలతో, సుభాషితాలతో జనానికి తోపిరాడనీయక తన ఔన్నత్యము తెలిసో తెలియకో చాటుతూ ఉంటాడు. మరొక్కడు అహింసా, ప్రేమలు, ఆర్ద్రావేశమూ తానే మూర్తీకట్టినట్లనిపిస్తూ నీతికథలు మెత్తమెత్తని మాటల్లో చెప్తే, ఆకట్టుకొన్నట్టు ఇలా అయిపోతాం. మనకి అందరానంత మంచివాడుగా నాకొనిపిస్తాడు. వీళ్లు గొప్పవాళ్లు కారనను. మనలాగని వారనిపించరు. ఈ ప్రజాయుగంలో అసలే అనిపించరు. వీళ్లు,

Too bright and good, for human nature's daily food !

మనలాగ అంటాడు, మనలాగ చేస్తాడు, మనలాగ బాధపడ్తాడు, సుఖపడ్తాడు, మనకి మించిన తెలిసి తేటలున్నా మన బుర్రలకి రుద్దడు. మనకి తెలియకుండానే వాటిని మన కోసం ఉపయోగిస్తాడు. అలాంటి వాడు కాకపోతే, ఇంకెవ్వడు ఈ రోజుల్లో మన రాష్ట్రానికి ప్రధానమంత్రిగా ఉండడానికి అర్హుడు చెప్పండి ! ప్రత్యేక వ్యక్తి లాగ కాక ప్రజకులాగే తనకు కులంలేదు, మతంలేదు, వయస్సులేదు. డెభ్భైయైదేండ్ల వాడయి తాతలాగ పాత స్మృతులు నెమరువేసుకోకుండా జాతితో సమానంగా పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చేవాడు కాకపోతే ఇంకెవ్వడు మనరాష్ట్రానికి ప్రధానమంత్రిగా ఉండడానికి అర్హుడు చెప్పండి ! పాకీవాళ్లు, పారిశ్రామికులు, కర్షకులు, కష్టజీవులు అటువంటి వాడితో కాక మరెవ్వరితో తమ కష్టసుఖాలు వెళ్ళబోసుకుంటారో చెప్పండి ! రాళ్లు విసిరే వారిలోనూ తుపాకీ దెబ్బలు తినే వారిలోనూ మాత్రమే ఉండే స్వభావంగల వాణ్ణే నాయకుణ్ణిగా వీళ్లు స్వీకరించగలరు గాని, మరెవ్వరి సాన్నిధ్యానికి ఆప్తతతో వస్తారయ్యా !

మళ్లీ అంటున్నాను. ఇది ప్రజా ప్రభుత్వం అయితే ప్రకాశంలాంటి ప్రధాని మరొక్కడు ఇప్పుడు దొరకడు. ఈ దృష్టితో చూస్తే ప్రస్తుత భారతదేశంలో ఏ రాష్ట్రానికీ ఇంత అర్హుడయిన ప్రధాని లేడు !

చింతచిగురు

'ఆరుద్ర'

ఆకలిరంగు చర్మాల్లో రెండెముకల గూళ్లు నిర్జనమైన, మాడుతున్న రోడ్డుమీద వారంట తూలుతూ నడుస్తున్నాయి. దరిద్రాన్ని కట్టుకొన్న, తెగమాసిన ఒకగూడు ఆడదానిలా కనబడుతున్నాది. నిరాశనీ మూలుగునీ మోసుకొంటూ ఆడగూడు పక్క నడుస్తున్న, బతుకు చస్తూన్న కళేబరం మొగదాని పోలికలతో కుంటుతున్నాది. కొలిమిలాంటి సూర్యుడిలోంచి బాగా కాలిన యినప ఊచల్లాంటి కిరణాలు నుదుటిమీద గుచ్చబడుతున్నాయి.

దారికి రెండుప్రక్కలా ఎలక్ట్రిక్ స్తంభాలు, టెలిగ్రాఫు స్తంభాలు వరుసగా నిలుచున్నాయి. టెలిగ్రాఫు స్తంభాల్లో కంపించిన గాడ్పు ఓంకారనాదం చేస్తున్నాది. ఎలక్ట్రిక్ స్తంభాల ఒంటికళ్లు జాలిగా, తెల్లగా శూన్యాన్ని పరీక్షిస్తున్నాయి. దారికి యిరుప్రక్కలా శ్మశానం అంత ఎడారిలాంటి బయలు క్షణక్షణానికి విస్తరించుతున్నాది.

ఎముకలగూళ్లు ఎక్కడ నుంచి ఎక్కడికి ఎందుకు ప్రయాణం చేస్తున్నాయో చెప్పకోడం బహుసులభం. ఆ ఆకలిరంగు చర్మాలే వాళ్లు అక్కడుందుకు బయలుదేరారని అడక్కుండా చెప్తాయి. ఇద్దరూ ఒకరిమీద ఒకరు ఆనుకొంటూ అతికష్టంమీద అడుగుతీసి అడుగు వేస్తున్నారు. మొగాడి చేతులోని ఊతకర్ర రోడ్డుని కొలుస్తున్నాది.

గాడి పొయ్యిలాగ రోడ్డు సెగలు చిమ్ముతున్నాది. ఏనాటికి ముగుస్తుందో ఈ రోడ్డుమీద జరిగేవంట. ఏ కడుపులు నింపేందుకు జరుగుతున్నాదో ఈ వంట. ఇద్దరూ సోలుతూ నడుస్తున్నారు. ఇద్దరూ తూలుతూ సాగుతున్నారు. ఇద్దరూ నీరసంగా భూమిలోకి కుంగిపోతున్నారు.

దారి అంచుమీద జారుతూ నడుస్తున్నారు.

దారి అంచుమీద జారుతూ నడుస్తున్నారు. కంకర రాళ్ళమీద గుండం తొక్కుతున్నారు. ఎవరో ముందుకు తోస్తూఉంటే ఆశతో సాగుతున్నారు. ఏదో వెనక్కు లాగేస్తూఉంటే బాధతో ఆగిపోతున్నారు. మళ్ళా ఎవరో నెట్టుతూ ఉంటే పచ్చతనాన్ని ఆలోచించుకొంటూ ముందుకు అడుగేస్తున్నారు.

ఇద్దరిలో ఒకరు మాట్లాడడంలేదు. వాళ్ళ నాలికలు చాలాకాలం నుంచీ, యుగయుగాల నుంచీ పిడచకట్టుకు పోయాయి. ఎండిపోయిన దిగుడుబావుల్లాంటి వాళ్ళగొంతుకలలో నరాలు ఏ స్వరాలని పలకడంలేదు. నాలికమీద ఆశ వాయించే మాటలు హరించుకు పోతున్నాయి. ఆడగూడు నాలికని మీద పెదవిమీదుగా పోనిచ్చి తడిచేసుకుంది. చేసుకున్నట్టు అనుకుంది.

మొగాడు భుజంమీద జారుతున్న జోలెని ఎగసన తోసుకొన్నాడు. ఇద్దరూ మాట్లాడకుండా నడుస్తున్నారు.

రోడ్డుకి ఇరుపంచలా ఉన్న కుక్కగొడుగుల్లాంటి వృక్షరాశి ఉన్నా లేనట్టే ఉంది. ఎంత దూరం నడిచారో చెప్పడం కష్టం. ఊతకర్ర కూడా మూగిదయింది. కనుచూపుమేరలో మాత్రం ఒక చింతచెట్టు అభయహస్తాలని నాలుగుప్రక్కలా చాపి ఏడుకొండలవాడి పోజులో రాదారి పోలీసువాడిలా నించుంది. ఈ ఈ మనిషివాళ్ళ గమ్యస్థానం అదేనని సులువుగా పోల్చుకోవచ్చు.

కిందా మీదా పడుతూ ఇద్దరూ చెట్టుకిందకి చేరుకున్నారు. చెట్టుకింద చేటంత నీడలో కూలబడ్డారు. ఇద్దరూ ఒకేసారి నిట్టూర్చారు. వేడిగా ఒక చెమట బొట్టూ, ఒక కన్నీటిచుక్కా రాల్చారు. మగఆకారం జోలెలోంచి ఒక సీసా తీసింది. కొన్నాళ్ళ కిందట అతివిలవైన సీమ చేపనూనె ఆ సీసాలో కూర్చుని ఈ దేశంలో దిగింది. ఆ సీసాలో నీళ్ళుపట్టి కాగితం మూతపెట్టి ఇద్దరూ దాచుకున్నారు. మొగాడు బుడ్డితీసి గొంతు తడుపుకున్నాడు. నీళ్లు వేడెక్కిపోయాయి. సీసాని ఆడదానికి అందిచ్చాడు.

ఎండకి వెరచిన కాకొకటి చెట్టుమీద కదలి ఒక ఎండుబొట్టని రాల్చించి. అదిసమంగా ఆడదాని వళ్లోపడ్డాది. ఆడది చింతబొట్టని రుచిచూసి ప్రాణాన్ని సర్దుకుంది. మొగాడికి సలహా యిచ్చింది. మొగాడు నిటారుగా నిల్చుని చెయ్యి మీది కెత్తాడు. కొమ్మ అందుకురాలేదు. ఊతకర్రతో చిగురుని కదిపాడు. జీర్ణించిపోతున్న సత్తువని కూడదీసుకుని పూరాగా కొమ్మని కొట్టాడు. కొంత చిగురు రాలింది. ఆడదాన్ని తినమన్నాడు. ఆడది రెండు చిరుఆకుల్ని నాలికమీద పెట్టుకొని చప్పరించింది. తల ఊపి చిగురంతా రెండుచేతులా తీసుకొని నోట్లో కుక్కుకుంది, అతివేగంతో నమిలింది.

మొగాడు మరి ఒక ఆకేనా రాల్చలేక పోయాడు. మొదలు తెగిన చెట్టులా కూలిపోయాడు. మూర్ఛలక్షణాలు మొగంమీద పచారుచేస్తున్నాయి. ఆడది సీసాలో నీళ్లని వాడి మొగంమీద జల్లబోయింది. మొగాడు కళ్ళు విప్పకుండా ఆడదాన్ని ఆనీళ్ళు తాగమని సంజ్ఞ చేశాడు. ఏడ్చి కన్నీళ్లు రాల్చేందుకు సరిపోయిన సత్తువ ఆడదానిలో ఉంది.

వినాయక చవితి

శ్రీ విస్సా అప్పారావు.

భాద్రపద శుద్ధ చవితినాడు ప్రతి సంవత్సరము వినాయకుని పండుగను మన మందరము చేయుచుందుము. హైందవ సంప్రదాయములో ఈ పండుగకు ఒక గొప్పతనము కలదు. ఆ బాలగోపాలము వారివారి స్థితి ననుసరించి వినాయకుని వ్రతమును ఆదరించుచున్నారు. ఈ గణపతిదేవుని రూపము, గుణములు, వైఖరి, మొదలైనవాటి కన్నిటికిని ఏదో ఒక అంతరార్థము కలదని, పురాణగాథలు కూడ అట్లు సార్థకములే యై యుండవలెనని నాతలపు. ఈ తలంపుతో నాకు తోచిన రీతిని వినాయకుని గురించి కథ కట్టుటకై ప్రయత్నించుచున్నాను. వివిధవిషయములను ఏకముఖముగ జేయుటకు, ఏకాభిప్రాయమును సూచింపజేయుటకు బహుశ్రమగా ప్రయత్నించుచున్నాను.

I

1. భాద్రపద శుద్ధ ౪ నాడు సాధారణముగా హస్త నక్షత్రమై యుండును. చంద్రుడు తిరిగి ఆనక్షత్రమునకు వచ్చుటకు 27 ది. 7 గం. 12 ని. లు పట్టును. దీనిని నక్షత్ర మాసమందుము. ఇది 27. 3 దినములు, రమారమి. అమావాస్యనుంచి అమావాస్యకు 29½ దినములు రమారమి. దీనిని చాంద్రమాస మందుము. 13 నక్షత్ర మాసములు (13 × 27.3) 354.9 దినములు. 12 చాంద్ర మాసములు (12 × 29.5) 354 దినములు. అందుచేత సాధారణముగా హస్త నక్షత్రముతో భాద్రపద శుద్ధ చతుర్థి కలియుచుండును. ఇతర మాసములలోని, శు ౪ తులు హస్తతో కలియవు. హస్తముకలది హస్తి, ఏనుగు. ఈహస్తము విశిష్టమైనది. ఇట్లేకరి, కరముకలది. ఈ సామ్యముతో హస్తనక్షత్ర యుక్తమైన చవితికి కూడ హస్తిత్వము కల్పించవచ్చును. అందుచేతనే చవితికిని గజాననుడగు వినాయకునకును సంబంధము కల్గినది.

2. ఖగోళమందు అనేక నక్షత్రమండలములు గలవు. కొన్ని కొన్ని నక్షత్రముల గుంపులకు మీనము, మేషము మొదలగు ఆకారములు కల్పింపబడినవి. అన్ని నక్షత్రములును తూర్పున ఉదయించి సూర్యునివలెనే ప్రతిదినమును పడమట అస్తమించుచుండును; రోజున కొకసారి ధ్రువ నక్షత్రముచుట్టు వలయాకారములో తిరుగుచుండును. ౧ వ పటములో చుక్క-చుక్కల గీత యగు క్షితిజము (క్షి)- ఆకాశము భూమి కలసినట్లు కనబడు దిక్చక్రము. కుడి భాగము తూర్పు. వి అనునది వినాయకుని సూచించు నక్షత్ర మండలము. తలకాయ, తొండము మాత్రము ముఖ్యముగా గోచరించును. పైనున్న చుక్కలు తలను, క్రింది నాలుగు తొండమును సూచించును. ఈ వినాయక మండలమునకు కొంచెము క్రిందనే సప్తఋషి మండలమున్నది. ఈ భాద్రపద శుద్ధ చవితినాడు సూర్యోదయమునకు పూర్వము తూర్పున క్షితిజము పైన విఘ్నేశ్వర మండలమును చూడవచ్చును. ఈనాడు సూర్యోదయ కాలమున వినాయక మండలముకూడ ఉదయించును గనుక, ఈ చవితికి

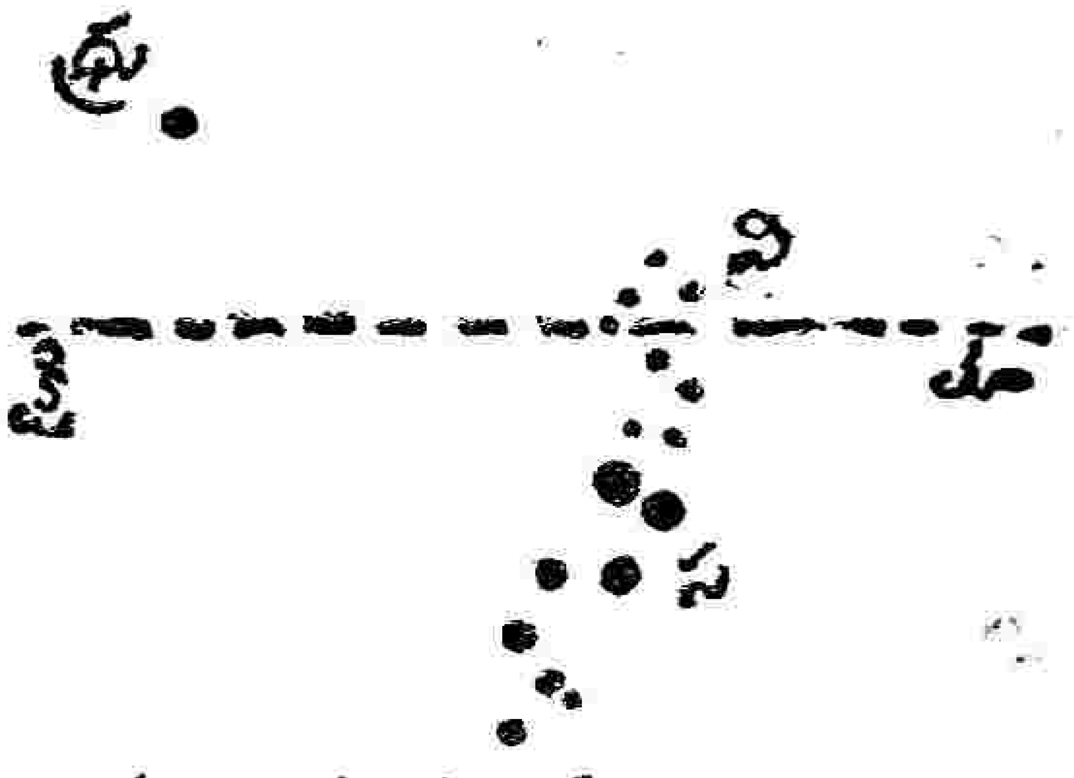

ధ్రు - ధ్రువతార.
వి - విఘ్నేశ్వర మండలము
స - సప్తఋషి మండలము
క్షి - క్షితిజము
తూ - తూర్పు

౧. పటము

‘వినాయకచవితి’ అని అనుచున్నాము. ఈచవితికి మరునాటి పంచమినాడు కొద్దిగా క్రిందుగానున్న సప్తఋషిమండలము తలచూపును కనుక భాద్రపద శుద్ధ 5 ని ‘ఋషిపంచమి’ అని పిలుచుచున్నాము. ఆనాడు ఋషిపంచమి వ్రతమును చేయుదురు. ఇట్లే కొన్ని తిథులు, పండుగలు ఏర్పడినవి.

3. బొజ్జ గణపతిని చూచి వినాయక చవితినాడు చంద్రుడు నవ్వినట్లును, అందుచేత చంద్రునికి శాపము కలిగినట్లును, ఆనాడు ఎవరైనా చంద్రుని చూచినచో నీలాపనింద కలుగుననియును కథ చెప్పుదురు. ౨వ పటములో ఆకసమున చవితినాటి చంద్రుడెట్లు కనపడునో చిత్రించబడినది. చంద్రునియొక్క పూర్తి వలయాకారము

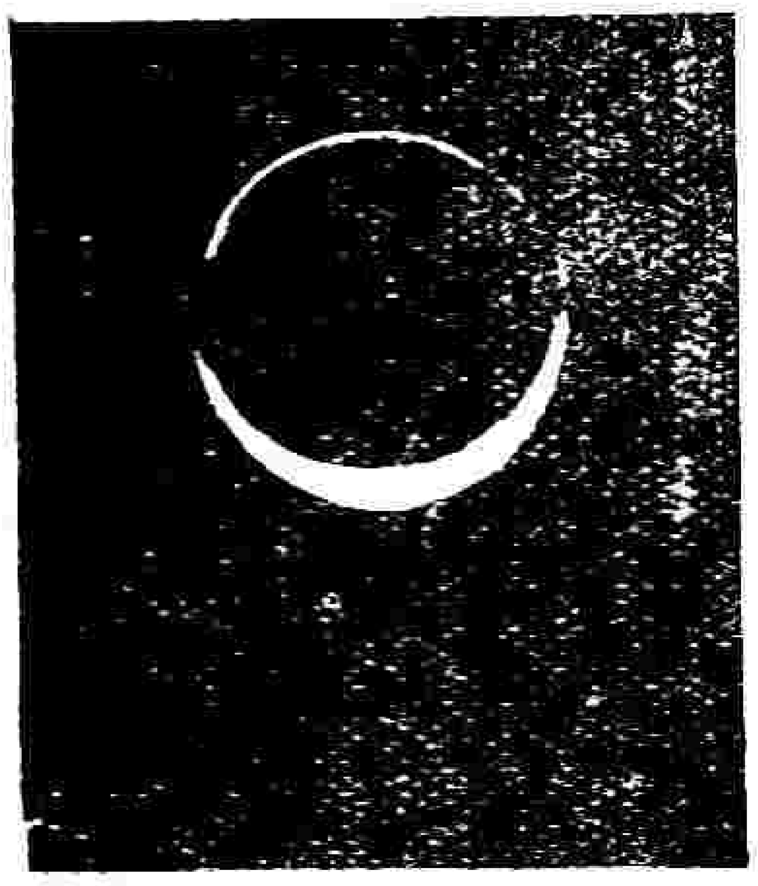

౨-వ పటము

లీలగా చుట్టువలె కనిపించును. క్రింది భాగము మాత్రము వంకగా తెల్లగా నుండును. చంద్రబింబమంతయు ముఖముగా భావించుకున్నచో చంద్రుడు నవ్వుచున్నట్లు భావించుట సమంజసముగనే తోచగలదు. నవ్వినప్పుడు పెదవులు విప్పితే కాన్పించు తెల్లని దంతకాంతిగా చంద్రవంకను భావించవచ్చును.

II

4. హనుమంతుడు బ్రహ్మచారి, చిరంజీవి, మహాబలశాలి, పరాక్రమశాలి, పరతత్త్వము నెరిగిన బ్రహ్మవేత్త; భీష్ముడు బ్రహ్మచారి, వీరాగ్రగణ్యుడు, మేధావి, ధర్మసూక్ష్మముల నెరిగిన దిట్ట, స్వచ్ఛందమరణము కలిగినవాడు అని మన పురాణేతిహాసములు తెల్పుచున్నవి. వీరికిట్టి శక్తి కలుగుటకు కారణమేమి? వారి బ్రహ్మచర్యమే. బ్రహ్మచర్యమును ఆచరించువారికి అమృతత్వము, బ్రహ్మత్వము కలుగునని మన సంప్రదాయము. భారతములో అనుశాసనిక పర్వమందలి ఈ క్రింది విషయములు చూడుడు.

(i) సత్కర్మలకయ్యెడి ఫలములను వివరించుచు భీష్ముడు ధర్మరాజుతో ఇట్లనెను. “బ్రహ్మచర్యమునకు పరమాయువు, ఉపవాసమునకు చిత్తశుద్ధి.”

(ii) లక్ష్మీనివాసస్థానములను చెప్పుచోట ఇట్లున్నది. ‘తపము, దానము, బ్రహ్మచర్యంబు శమముగల్గు వారలు ప్రీతి నావసియించు నిక్కలు.’

(iii) కృష్ణుడు భీష్మునితో ఇట్లనెను.

‘మానవులు, కామక్రోధములవలన వారి తెగుదురు, మృత్యువు నిమిత్తమాత్రము—
ఇంద్రియ నిగ్రహము త్తమ ధర్మంబు - పరము, గాంచు విధము—
బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి ముఖ్య కారణంబు —
బంటువలె గాంగేయ! మృత్యువు నీవశమున నిలిచె—’

ఇందుచేత శక్తివంతులు, బుద్ధిమంతులు, జ్ఞానవేత్తలు, విద్యావంతులు కార్యసాధకులు కావలెనంటే, ఆయురారోగ్యములు పూర్తిగా కావలెనంటే బ్రహ్మచర్య వ్రతము ఉచితరీతిని ఆచరించవలసియున్నది. ఇట్టి మహనీయమైన బ్రహ్మచర్యమును ఒక దేవతగా భావించి ఆరాధించుట భారతీయ సంప్రదాయమై యున్నది. ఈ మహనీయతకు అధిష్ఠాన దేవతయే విఘ్నేశ్వరుడు, గణపతి, బ్రహ్మణస్పతి. చూడుడు ఋగ్వేదము ఇట్లు చెప్పుచున్నది.

> గణానాంత్వా గణపతిం హవామహే
> కవిం కవీనా ముపమశ్రవస్తమం
> జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత
> ఆనఃశృణ్వన్నూతిభిః సీదసాదనమ్.

II 23.1.

దీనికి అర్థము ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

సమస్త దేవగణములకు నీవే ప్రభుడవు, నాయకుడవు. బుద్ధిమంతులలో నీవే బుద్ధిమంతుడవు. ప్రఖ్యాత పురుషులలో నీ వగ్రగణ్యుడవు, బ్రాహ్మణులలో నీవు అగ్రగణ్యుడవు. ఓ బ్రహ్మణస్పతీ! మా ప్రార్థనల నంగీకరించి యజ్ఞస్థానము నధిష్ఠింపుము. మరియును ఇట్లు విఘ్నేశ్వరునికి నమస్కరించుచున్నాము.

యంబ్రహ్మ వేదాంతవిదో వదంతి
పరేప్రధానం పురుషం తథాన్యే
విశ్వోద్గతేః కారణ మీశ్వరంవా
తస్మైనమో విఘ్నవినాయకాయ.

వేదాంతవిదులు ఇతనే పరబ్రహ్మ అని ఎవరిని చెబుతారో, కొందరు ప్రకృతియని, కొందరు పురుషుడని ఎవరిని చెబుతారో, విశ్వోత్పత్తికి కారణమైన ఈశ్వరుడెవరో అట్టి విఘ్నరాజగు వినాయకునికి నమస్కారము.

మరియును ఇతనిని అష్టోత్తర శతనామములతో పూజ చేయునప్పుడు బ్రహ్మచారిణేనమః, బ్రహ్మరూపిణేనమః, *బ్రహ్మవిద్యానిదానభువేనమః, అని అనుచున్నాము.

ఈ అభిప్రాయమే విఘ్నేశ్వరునికి సంబంధించిన కథలలోని పరమార్థము, అంతరార్థమును. దీనికి తార్కాణముగ కొన్ని ఉదాహరణములను ఇచ్చుచున్నాను.

'అగ్రపూజ్యో గణాధిపః' అని ఏకార్యము తలపెట్టినను గణపతిపూజ చేసిగాని ప్రారంభించము. మనలో ఒక ఆచారము కలదు. వివాహకార్యము గాని, మరే కార్యముగాని తలపెట్టినప్పుడు మంచిరోజు చూచి విఘ్నేశ్వరునికి 'మీదు' కడతాము. వివాహమైన తరువాత, 16 రోజుల పండగ చేసికొని విఘ్నేశ్వరునికి ఉండ్రాళ్లు పోసికొని మీదు విప్పేస్తాము. * దీనిని పరిశీలింతాము. పెండ్లికార్యమునకు దీక్ష, శక్తి, పదుగురసహాకారము అవసరము. ఈ శక్తిని, దీక్షను పొందుటకు ఇంటిలోనివారందరు పూనుకొనవలెను. అందుచేత ఎవరిదోవను వారుండక, సాంసారిక నిత్యవినోద వ్యవహారములను 'మీదు' కట్టవలెను. తాత్కాలికముగ బ్రహ్మచర్య దీక్ష పూనవలెను. అప్పుడు అందరు ఏకకార్యమందు నిమగ్నులై రాత్రింబగళ్లు కష్టించి, శక్తివంతులై, నిర్విఘ్నముగా కార్యమును కొనసాగించగలరు. ఇట్టి శక్తి సంపాదన, దీక్ష, లేకుండుటయే విఘ్నకారణము కాని ఇతరము కాదు. అందుచేతనే 'గణపతి విఘ్నముల కీశ్వరుడు' అని అంటాము. కార్యానంతరము, పండుగ జేసికొని నిత్య జీవనంలో తిరిగి ప్రవేశిస్తాము. ఈ కారణముచేతనే "విద్యారంభే, వివాహేచ, ప్రవేశే, నిర్గమేతథా, సంగ్రామే, సర్వకార్యేషు విఘ్నస్తస్య నజాయతే" అనుట.

5. విఘ్నేశ్వరుని ఆకారములో అతని వర్ణనలలో కూడ గూఢమగు అభిప్రాయము, పైన సూచించినదానికనుగుణముగా ఇమిడియున్నది.

(i) శుక్లాంబరధరం, విష్ణుం, శశివర్ణం, చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనం, ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోప
శాంతయే.

సత్వగుణము, సత్వముకలవాని గుణము. సత్వగుణమును తెలుపు వర్ణముతో పోల్చుట ప్రసిద్ధము. బ్రహ్మచర్యమునకు సత్వమునకు గుర్తు తెలుపు. సత్వసంపన్నునికి పోషకత్వము, ప్రసన్నవదనము సహజములే.

---

* మీదు కట్టుట అంటే ఉపయోగించకుండుట, అని అర్థము కలదు. 'ఏమయ్యా చేయి మీదు కట్టేవా? ఉపయోగించవేమి?' అంటాము.

* బ్రహ్మవిద్యకు ఆది కారణభూతునికి నమస్కారము.

3-వ పటము

(ii) తుండము నేకదంతమున, తోరపు బొజ్జను
వామహస్తమున్,
మెండుగ మ్రోయు గజ్జెలును, మెల్లని చూపులు,
మందహాసమున్,
కొండిక గుజ్జురూపమును కోరిన విద్యల కెల్ల
నొజ్జవై
యుండెడి పార్వతీతనయ! యోయి గణాధిప!
నీకు మ్రొక్కెదన్

ఏనుగ తలకాయి కలవాడనగా పెద్ద బుర్ర కలవాడన్నమాట. గొప్ప మేధావి. 'తోరపుబొజ్జను' జఠర[illegible]ని సూచించును. 'వామహస్తమున్' భోజనము పుష్టిగా చేసి ఆనందముచేత ఎడమచేతితో బొజ్జ నిమురుకొనుచున్నాడనుట. మెండుగ మ్రోయుగజ్జెలు, ఎగిరి గంతులు వేయగలిగిన కదలిక, చైతన్యమును స్ఫురింపజేయును. మెల్లనిచూపులు, మందహాసము, ప్రశాంతతను, ప్రసన్నతను అనగా సత్వమును వెల్లడిచేయును. కోరిన విద్యల కెల్ల నొజ్జయనుటచేత ఏ విద్యకావలెనంటే ఆ విద్యను ఇవ్వగలవాడు అని చెప్పుట. వీటివలన పైన ఉదహరించిన విశేషములనే ఈ విధమగు ఆకారముచేత స్థూలముగా శిల్పరూపముగా వ్యక్తపరచుట యని భావించవచ్చును. ఈ ఆకారమును 3వ పటమున చూడవచ్చు. ఇది అందరికి తెలిసిన ఆకారమే. కుడిచేతిలో [illegible]దము భోజనప్రియత్వము; ఏకోశమున అజీర్ణమును నది తీరచు అభిప్రాయమును సూచించుచున్నది.

(iii) విఘ్నేశ్వరునికి ఎలుక వాహనము. ఎలుక ఎట్టి గట్టి నేలనైనను దొలుచుకొనిపోగలదు. ఎలాటి చిక్కులు, ముళ్లు గల వలలో చిక్కుకున్నా నిశితమగు పండ్లతో వాటిని కొరికి బైటపడగలదు. ఇట్లే బ్రహ్మచర్యము నాచరించువాడు మేధావియై, నిశితమైన బుద్ధిచేత ఏ విషయగ్రహణమందైనను చురుకుగా ప్రవేశించగలడు. ఎట్టి క్లిష్టమగు, చిక్కగు, సందేహ భూయిష్టమగు, విజ్ఞానవిషయము లయినను సునాయాసముగా గ్రహించగలడు.

(iv) వ్యాసుడు భారతరచనకు తనకు తగిన తెలివైన లేఖకునికై ప్రయత్నించెనట. అందరికన్న మిన్నయని విఘ్నేశ్వరుని ఎన్నుకొనెనట. వినాయకుడు చెప్పెడు దానికంటె చురుకుగా వ్రాయుటచేత వ్యాసుడు ఆపుకొనుటకయి అచ్చటచ్చట బహుక్లిష్టములగు వ్యాసఘట్టములను సర్దుకునేవాడని కూడ కథ ప్రసిద్ధము.

6. వినాయకునికి సిద్ధి, బుద్ధి అని యిద్దరు భార్యలని ఒక కథ కలదు.

(i) అనగా కార్యసిద్ధికి, బుద్ధికి వినాయకుడు నాథుడని భావము. వినాయకుని సిద్ధివినాయకుడని అందురు. బ్రహ్మచర్యముచేత కార్యసిద్ధి, బుద్ధి లభింపగలవని తాత్పర్యము. ఈ విషయములో ఇంకొక కథ కలదు. తల్లియగు పార్వతి విఘ్నేశ్వరుని, కుమారస్వామిని పిలిచి 'నాయనలారా! చక్కని కన్య లిద్దరు సిద్ధి, బుద్ధి అని ఉన్నారు. మీలో ఎవరు ముందుగా భూప్రదక్షిణము చేసివస్తారో వారి కిచ్చి ఈ కన్యలను వివాహము చేసెదను' అని అన్నదట. తక్షణం కుమారస్వామి రివ్వుమని నెమలి ఎక్కి ప్రయాణమై పోయినాడట. పెద్దవాడగు విఘ్నేశ్వరుడు 'స్థూలకాయుడనే! ఏమిదారి!' అని యోచించి 'తల్లిభూదేవితోసమాన'మను ఆర్యోక్తి ననుసరించిపార్వతీ దేవిని చుట్టి ప్రదక్షిణముచేసి ఒక తృటిలో కార్యము సాధించి కన్యలను పాణిగ్రహణము చేసెనట. తరువాత

కుమారస్వామివచ్చి విషయము తెలిసికొని ఖిన్నుడయ్యె నట. దీనివలన బుద్ధిమంతుడయినవాడు ఎట్టి కష్టతమమైన కార్యమునైనను సునాయాసముగా నెరవేర్చి ఫలమును పొందగలడను అర్థము గ్రహించవలసి ఉన్నది.

(ii) వినాయకుడు, గణాధిపతి, గణపతి కూడాను. భూతగణాది సేవితుడు. అనగా సత్వసంపన్నుడును, ఇంద్రియనిగ్రహము గలవాడును అగు బ్రహ్మచారికి భూతప్రేత పిశాచాదులవల్ల ఎట్టి భయము ఉండదు అనీ, అవి అతని భృత్యులై సేవించుచుండుననీ తాత్పర్యము.

(iii) మరియొక చిత్రకథ కూడ చెప్పెదను:— అభ్యంతరమందిరమున నున్న పార్వతి లోపలికి ఎవరి నయినా సరే రానియ్యవద్దని చెప్పి, విఘ్నేశ్వరుని ద్వారమున కాపలా పెట్టినదట. కామాతురుడును, సతీపతియు నగు పరమశివుడు ఆ సమయమందే పార్వతీమందిరము ప్రవేశింప నుత్సహించెనట. విఘ్నేశ్వరుడు — అనగా బ్రహ్మచర్యమునకు అధిష్ఠానదేవత శివుని నివారించెననియు, ఎంతచెప్పినను వినక విఘ్నేశ్వరుని అతిక్రమించి, కోపోద్రేకమున వినాయకుని తలద్రుంచి, అనగా బ్రహ్మచర్యము చంపివేసి అభ్యంతరమందిరము జొచ్చె నట.

7. వేదాంతశాస్త్రరీత్యా, యోగశాస్త్రరీత్యా, మంత్రశాస్త్రరీత్యా, గాణపత మతరీత్యా వినాయకునికి విశేషార్థములు గలవు. ఇవన్నియును దీక్షితులవారు వ్రాసిన 'వాతాపిగణపతిం భజేహం' అను హంసధ్వని కీర్తనలో సూచింపబడినవి.

వాతాపిగణపతి—మంత్రశాస్త్రములో గణపతి మంత్రములో అనేక భేదములు కలవు. వాతాపి గణపతి, వల్లభగణపతి, సువర్ణాకర్షణ గణపతి, ఉచ్ఛిష్ఠ గణపతి. అనునవి తద్భేదములు

త్రికోణమధ్యగతకు— త్రికోణమను మంత్ర చక్రము.

కరాంబుజపాశబీజపూరం —వాతాపిగణపతి చేతిలో పాశము, బీజపూరము అను ఒక కాయయు నుండును.

నిజవామ కరవిధృతేక్షుదండం — ఎడమ చేతిలో చెరకుగడ. ఇందుచేతనే నాల్గుచేతు లుండును. 'చతుర్భుజం.'

8. మూలాధార క్షేత్రస్థితమ్—మూలాధార చక్రము పరబ్రహ్మస్థానము. అచ్చటనే సాధకులగు యోగులు పరబ్రహ్మమును చూడగలరు.

ప్రణవస్వరూప వక్రతుండమ్—నాగర లిపిలో ఓంకారము వ్రాసిన అది ఏనుగుతొండము వలె నుం

ఖా. సినివేల

డును. 4-వ పటము చూడుడు. వినాయకుడు ప్రణవస్వరూపుడని అర్థము. ప్రణము నుండి నాదము, నాదమునుండి శబ్దము పుట్టినవని శాస్త్రము.

పరాది చత్వారివాగాత్మకమ్— పైవాటి డింటిలో అక్షరగుశబ్దమునకు నాల్గురూపభేదము లున్నవి. పర, పశ్యంతి, మధ్యమ, వైఖరి అని. ఈ నాల్గు కలిసి వాగాత్మ స్వరూపమగును. ఇందు నాల్గవదియగు వైఖరి మాత్రమే బాహ్యముగా గోచరించు వాగ్రూపము.

హంసధ్వని భూషిత—యోగశాస్త్రములో, సః అనగా ఉచ్ఛ్వాసము. అహమ్ అంటే నిశ్వాసము. ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసలు చేరి సః + అహమ్ = సోహమ్ అగును. నిశ్వాస ఉచ్ఛ్వాసలు చేరి హంస యగును. ఈ హంసలే ప్రాణాధారమునకు కారణములు. యోగాభ్యాసములో, ఈ హంసలను స్వాధీనము చేసికొనుట సాధనకు ముఖ్యము. అందుచేత హంసధ్వని భూషితుడు, గణపతి—పరబ్రహ్మము.

నిరంతరం నిటల చంద్రఖండమ్, మురారి ప్రముఖాద్యుపాసితమ్— మొదలైన విశేషణములు

వి నా య క చ వి తి

గణపతికి చేర్పుటచేత ఇతడే పరమశివుడని చెప్పబడినది.
వినాయక చతుర్థికి (శివచతుర్థి) అనికూడ పేరు కలదు.

హంసధ్వని రాగం

ప॥ వాతాపి గణపతిం భజేహం వారణాస్యం వర
ప్రదం ॥

అ. ప. భూతాది సంసేవితచరణం భూతభౌతిక
ప్రపంచ భరణం
వీతరాగిణం వినతయోగినమ్ విశ్వకార
ణం విఘ్నవారణం ॥వా॥

చ. పురాకుంభ సంభవ మునివర ప్రపూజితమ్
త్రికోణ మధ్యగతమ్
మురారి ప్రముఖాద్యుపాసితం మూలాధారక్షేత్ర
స్థితమ్
పరాది చత్వారివాగాత్మకం ప్రణవస్వరూప వక్ర
తుండమ్
నిరంతరం నిటల చంద్రఖండం నిజవామకర
దృతేక్షు దండమ్
కరాంబుజపాశబీజపూరం కలుష విదూరం
భూతాకారమ్ ।
అనాది గురుగుహతోషితబింబం హంస
ధ్వని భూషిత హేరంబమ్॥ వా॥

ఆర్తనాదము

'శిల్పి'

అది నిరంతరంగా అల్లాగే వినిపిస్తూంటుంది. పొద్దున్న వెళ్ళినా, మిట్టమధ్యాహ్నం వెళ్ళినా, రాత్రి చీకటి పడ్డాక, వెళ్ళినా అది ఆ స్థలంలో అల్లాగే మోగుతూంటుంది.

అది నిర్జనప్రదేశం కాదు; మహారణ్యం కాదు. ఆ ముసలిది కూర్చున్నది రోడ్డుపక్కని. రోడ్డుమీద నించి మోటార్లూ, గుఱ్ఱపుబళ్ళూ, సైకిళ్ళూ అన్నీ రణగొణ ధ్వనిచేసుకుంటూ వెళ్ళిపోతూంటాయి. వేలకి వేలు జనం క్రమక్రమంగా అల్లాగే నడిచిపోతూంటారు. సాయంత్రం అయ్యేసరికి పొద్దుటినించీ లేచిన రోడ్డుదుమ్మంతా ఆ రోడ్డుకి రెండువైపులా ఉన్న చెట్లఆకులమీద పేరుకుంటుంది. క్రమంగా ఆ పరిసర వాతావరణానికి అంతటికీ కంకర బూడిదరంగు ఏర్పడుతుంది.

ఆ ముసలిది 'బాబూ!' అనిదీనంగా సన్నంగా అల్లాగే మూలుగుతూన్నట్లు అంటూంటుంది. దాని కంఠంలో యుగయుగాలనాటి దైన్యమూ, ఆవేదనా, ఆక్రోశమూ పేరుకుని పేరుకుని కదలలేక కదలలేక అస్ఫుటంగా వినిపిస్తూన్నట్లుంటాయి.

అసలు దాన్ని 'ముసలిది' అని చెప్పడానికి వీల్లేదు. దుర్భరమైన దారిద్ర్యమూ ఆకలీ ఆ వ్యక్తిశరీరంలోని లింగభేదం పూర్తిగా రూపుమాపాయి. ఆ శరీరానికి పూర్తిగా ఆచ్ఛాదనలేదు. ఏదో చాలీచాలని గుడ్డపేలిక.

అప్పుడప్పుడు జనం దానికి ఎదురుగుండా పరిచిన గుడ్డపేలికమీద కానులూ, అర్ధణాలూ విసిరివేస్తున్నారు. ఆ గుడ్డిది తడుముకుంటూ అవి ఏరుకుంటూ ఉంటుంది. మళ్ళీ అల్లాగే బాబూ!......బాబూ!........అని దీనంగా ఆర్తనాదము!

నేనూ ఒక కానీ విసిరివేశాను. కాని నా మనస్సులో ఏదో దొంగతనం చేసినంత భయంవేసింది. నేను దొంగతనం ఏంచేశాను! ఆ ముసలిదానిమీద దయతలిచి ఒక కానీ విసిరివేశానే! కాని ఆ ముసలిదాని కంఠధ్వని దీనంగా "అవును! నువ్వు దొంగతనం చేశావు! నా దగ్గిర అపహరించిన ధనంలో ఈ కానీ ఇచ్చినంత మాత్రాన్ని నువ్వుచేసిన దొంగతనానికి బంగారు మలామా పుయ్యగలవా?" అన్నట్లు వినబడింది.

నే నాశ్చర్యపోయాను. పక్కనేఉన్న ఒక హొటల్లో కూర్చుని సిగరెట్టు తాగుతూ మంథరమంథరంగా పైకిలేచిపోయే ధూమమాలికలు చూస్తూ కూర్చున్నాను. మళ్ళీ దీనాతిదీనమైన, నిద్రాళువైన ఆ కంఠధ్వని అలాగే ఆ మహానగరపు రణగొణధ్వనికి ఒక మూలుగు శ్రుతిలా వినిపించింది.

నాలో అనేకప్రశ్నలూ, సమాధానాలూ బయలుదేరాయి. నాలో అనుకున్నాను. ఇది అంతా ఒక దైవ విధానము. ఎవడో ఒక సృష్టికర్త ఆమె నా విధంగా సృష్టించి ఉంటాడు. లేకపోతే బలీయమైన ఆమె పూర్వజన్మపరిపాకము ఆమెకు ఆ దుర్గతి సమకూర్చి ఉంటుంది. మనకి దురూహ్యమైన శక్తులు నిర్మించిన ప్రపంచపు మంచిచెడ్డలని గురించి మనం ఎంత తల మొత్తుకుంటేమాత్రం ఏమి ప్రయోజనము? నా పెదవుల మీదనించి అప్రయత్నంగా ధూమమాలికలు మెలికలు తిరుగుతూ పైకిలేచిపోయాయి.

మళ్ళీ దూరాన్నించి ఆర్తనాదం వినబడింది. ఆ ఆక్రోశం వింటూంటే అది నాతో "ఈ దేవుళ్ళూ, ఈ పరమేశ్వరుళ్ళూ పచ్చి అబద్ధాలు! ఈ కర్మసిద్ధాంతం

అంతా వట్టిబూటకం! దీనాతి దీనురాల్ని! గుడ్డిదాన్ని! ముసలిదాన్ని! నన్ను కాల్చుకుతినడానికి ఈ అబద్ధాలన్నీ ఎందుకు ప్రచారం చేస్తారు! మీకు నిజాయితీ ఉంటే నా ఎదురుగుండా వచ్చి మీరు చేస్తూన్న ఘోరానికి క్షమాపణ చెప్పండి! ఇంత చిన్న విషయానికి, నాకు చేస్తూన్న ఈ అన్యాయానికి ఇన్ని మాయ పన్నాగా లెందుకు?'' అని అన్నట్లయింది. అప్పుడు నా కళ్ళ ఎదురుగుండా యుగయుగాలనించి మానవుడు మానవుణ్ణి వేధించుకుతినడానికి నిర్మించిన, మూఢ విశ్వాసాలూ, బూటకపుదేవుళ్ళూ, మతాలూ, సిద్ధాంతాలూ, స్వర్గాలూ, నరకాలూ, నమ్మకాలు, అన్నీ మెల్లిమెల్లిగా ప్రత్యక్షమౌతూ మంచువిడిపోతూన్నట్లు అదృశ్యమైపోయాయి.

ఒక చిన్న వేసంకాలపు జల్లుపడింది. పక్కనే చెట్టుమీద కూర్చున్న ఒక కొంగ రెక్కల్ని అల్లాడించి మళ్ళీ నిద్రపోతూన్నట్లు కూర్చుంది. చెట్ల ఆకులమీదనించి వర్షబిందువులు జారి పసిరిపచ్చికమీద పడ్డాయి. వెంటనే పచ్చికమీద ముడుచుకొని కూర్చున్న సీతాకోకచిలకలు కలకలలాడుతూ ఎగరడం మొదలుపెట్టాయి. ఆపక్కగా ఒక యువతి విలువైన చీరెలతోనూ నగలతోనూ కులుకుతూ షికారుచేస్తూంది.

నా మనస్సులో అనేక భావాలు రేకెత్తాయి. ఒక విజ్ఞుడు చెప్పినట్లు ధనసంగ్రహణానికి మూడేమార్గాలు. దొంగతనం, భిక్షాటనం, చెమటఊడ్చి పనిచెయ్యడమూను. చివరి రెండుమార్గాలూ అవలంబించనివాళ్ళు— ఎన్నిసమాచ కబుర్లు చెప్పినా!—దొంగలే కాదూ! అయితే నేడు సమాజంలో వాళ్ళకి చిత్రవిచిత్రమైన పేర్లు చలామణీ అయిపోతున్నాయి. సమాజంలో సమూహం దొంగలైనప్పుడు దీనులకీ, దరిద్రులకీ దేవుళ్లని సృష్టించడంలోనూ, కర్మసిద్ధాంతాలు కల్పించడంలోనూ ఆశ్చర్యం ఏమిఉంది?

మళ్ళీ అల్లాగే దూరాన్నించి 'బాబూ!' అని వినిపించింది. కానీ నా చెవులు గింగురుమనేటట్లు 'ఇంక్విలాబ్! జిందాబాద్!' అని వినిపించింది. ఒక్క గొంతుక 'ఇంక్విలాబ్!' అంటే జనసమూహం అంతా చెవులు చిల్లులు పడేటట్లు 'జిందాబాద్!' అని అరుస్తున్నారు! వాళ్ళకళ్ళల్లో ఏవో నూతనస్వర్గజ్యోతులు మెరుస్తున్నాయి. వాళ్లల్లో ఎంత ఆవేశమూ, అమాయికత్వమూ తాండవిస్తున్నాయి! వాళ్ళు ఒక్కొక్క కేకతో జీవితాన్ని ఆవరించుకుంటున్న దారిద్ర్యమూ, మాంద్యమూ, జరాభారమూ మొదలైన వాటినన్నింటినీ అదిలించివేస్తూన్నట్లున్నారు! వాళ్ళవెనకాల వెళ్ళే చింపిరిజుట్లూ, బిక్కమొహాలూ అన్నీ ఒకసరికొత్త ప్రపంచం ఈ నల్లరేగడి మట్టిలోనించి పెకలించేటట్లున్నాయి! బహుశః వాళ్లు ఒక నూతన్నప్రపంచం సృష్టించగలరనుకున్నాను.

మళ్ళీ ఆ దౌర్భాగ్యురాలి కంఠస్వరం 'బాబూ'!...... అంది. కొన్ని కాసులు గళ్ళు గళ్ళుమన్నాయి. కాని వాళ్ళు కొత్తలోకం నుంచున్నట్టుగా సృష్టించేటంత తొందరతో సాగిపోతున్నారు! వాళ్ళ కోలాహలంలో ఆమె కంఠస్వరం మెల్లిగా నీటిలో మునిగిపోతూన్నట్లనిపించింది.

వాళ్ళందరూ వెళ్ళిపోయారు. బాగా చీకటిపడింది. ఆమె కంఠస్వరం అల్లాగే దీనంగా, సన్నంగా, జాలిగా వినిపించింది. ఆ వెళ్ళిపోయేవాళ్ళు ఏదో కొత్తలోకం సృజించే తొందరలలో ఆమెని బాగా పరకాయించలేరు! నేను పాతప్రపంచపు కలవరింతలలో పడ్డాను. ఒక కానీ గిరవాటువేసి నా పూచీ ఏమీలేదని సంతృప్తిపడ్డాను! నాకళ్ళు అప్రయత్నంగా సంధ్యాంధకారంలో కలిసిపోతూన్న ధూమలతిలకల వెనువెంటనే ఆకాశానికి ఎగిరి కొత్తసుందరలోకాలు నిర్మించుకుంటూ కలలు కంటున్నాయి.

ఆ దీనురాలి ఆ ఆర్తనాదం ఆ అంధకారగర్భంలో మెల్లిమెల్లిగా తలవాల్చింది.

★

త్వ ర లో వ స్తుం ది!

★

★

మెడ్రాసు

'యునైటెడ్

ఆర్టిస్టు

కార్పొరేషన్

వారి

నిర్మాణము

కె. సుబ్రహ్మణ్యం

B.A.

★

నర్తనమురళి

గ్రంథ విమర్శనము

ఆనందవాణి: సెప్టెంబరు ౧౫. కాంగ్రెసు సంచిక

ఆనందవాణి ఆంధ్రలోకమునకు పరిచితమే. నేడు వెలువడిన యీ కాంగ్రెసుసంచిక ఒక ప్రత్యేక సంచిక. ఇట్టి ప్రత్యేకసంచికలలో ప్రజాదరణ పొందుచుండుట ఆనందవాణికి క్రొత్తగాదు. నేటి సంచికయందు కొంత విలక్షణత కన్పట్టుచున్నది.

సంచిక విప్పగనే, మాటలకన్న హెచ్చు ఘాటుగా ౧౯౪౬-౪౭ విశేషములు చెప్పు హేళన చిత్రకూటము, తరువాత కుదించిన అక్షరములకన్న స్పష్టముగ వ్యక్తి ప్రత్యేకతను తెలుపు కాంగ్రెసు నూతన కార్యదర్శుల గీతల బొమ్మలు, భారతావనినంతనూ ఆనందింపించిన నెహ్రూ నూతన కేంద్ర మంత్రివర్గము, పిమ్మట ఆంధ్ర [illegible] మంత్రివర్గమును, చదువరుల నాకర్షించును.

ఇవిగాక ఆంధ్రులకు బహుపరిచితులయిన రచయితల వ్యాసములున్నవి. వీటిలో నన్నిటియు "నేనా, నీవా" అను ప్రశ్నగలవిగా నున్నను కొన్నిటిని ప్రత్యేకించక తప్పదు.

పట్టాభిగారి స్వాతంత్ర్య యుద్ధములో 'ఎత్తుపై ఎత్తులు' అను వ్యాసము చదువునప్పుడు, ఇట్టి విషయములను ఎత్తులమారి గాక మరెవరు వ్రాయగలరు? అని ఆ[illegible]షించును. జీవితమంతయూ కార్మిక సమస్యలో కృషి సలిపిన శ్రీ గిరిగారి 'సమ్మెలు' వారికీ విషయమునందున్న ప్రస్తుతాభిప్రాయమును తెలుపుచున్నది.

ఆంధ్రరాష్ట్రము, ఆంధ్ర వ్యక్తిత్వము అను పిపాసలోనున్న 'ఆంధ్ర లోకము' అను నండూరివారి వ్యాసమును చదవక తప్పదు. తనకునూ, కార్యక్రమ ప్రణాళికలోనూ, కొండంత భేదమున్ననూ నిష్పక్షపాతముగ చిత్రింపబడిన 'మూర్తి' గారి అంబేద్కరు మూర్తి చదువరులు పరిశీలింపతగ్గది.

'రాణి'

దేశం : శ్రీ విద్వాన్ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు. వెల రు. 0-8-0లు, ప్రాప్తిస్థానం. మణిమాలికా గ్రంథమాల, శాయపురం. ఉమ్మ్యారు పోస్టు

ఇది శ్రీశైలం, కాళహస్తి, ద్రాక్షారామం స్వాములకు అంకితమయిన చిన్న పద్య కావ్యం. 'భారతీయుడ! పట్టపగటీ నిదురేరా, పిట్టపిడుగూ వోలె రారా!' అన్న పిలుపుతో బాటు, త్రిలింగదేశం మనదేనోయ్ తెనుంగులంటే మనమేనోయ్! అను చక్కటి హెచ్చరిక జేశారు, కవిగారీ చిన్న గ్రంథంలో.

ఆంధ్ర జాతీయ గీతం. శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బారామశాస్త్రి పైడిపాటి ఆఫీస్ బెజవాడ. ఇది ఆంధ్రుల అన్ని వైభవాలూ ఉగ్గడిస్తూ ప్రబోధించే ప్రచార గీతం. పుస్తకాకారంలో ముద్రితమైంది.

'బసవ'

కళా తరంగిణి: ముడుంబై శ్రీ రామాచార్యులుగారు. నర్తనశాల, రాజమండ్రి. వెల ఒక రూపాయి.

నర్తనశాలను నడిపిన రామాచార్యులుగారు ప్రబోధానికి పూనుకున్నారీ చిన్ని పుస్తకంలో. వారి శ్రమకు కృతజ్ఞులము. ఎందువలననో, ఎటులనో కొన్ని లోటులీ

గ్రంథ విమర్శనము

పుస్తకములో కనబడుతున్నాయి. మచ్చుకు కొన్ని మాత్రమిచ్చి, వారి శ్రమకు సంతసము వెలిబుచ్చుతున్నాము.

నటరాజు నాట్యమనగా స్త్రీ పురుష సమ్మేళన మన్నారు! ఇది బహుశః వేదాంతంలోని, ప్రకృతి పురుష సమ్మేళనానికి వికృతి గాబోలు!

తొల్లి ఋషులు ఈ కళను వినోదమునకు కాలక్షేపమునకు మాత్రమె పరిగణించి యుండిరన్నారు. నటరాజు నాట్యమున కంతరార్థమిదియా! వలయుచో ఇంకొక పరి చెప్పెదను.

నాద బిందువులకు పిదప మూడవదానిగా కళకు స్థానమిచ్చినారు. నాదబిందు సమ్మేళనమే కళగాని వేరుగాదు.

కళకు ప్రాముఖ్య మిచ్చిన వారిని కళారాధకులన్నారు. అభ్యసించి ఆచరించినవారు ఆరాధకులుగాని, ప్రాముఖ్యమునకునూ ఆరాధనకునూ సంబంధము లేదు.

కళారాధకులు, కళోపాసకులు వేరన్నారు. సాధనకు ఆరాధనా ఉపాసనా రెండూ ఉండాలిగాని వేరుపరచుటకు వీలులేదే!

మ్యూజియంలోని యీజిప్టు మమ్మీలమయి పోవుచున్నామన్నారు. యే మ్యూజియంలోనో గదా వీరీ మమ్మీలను జూచినది!!

పురుగు మొదలు పరమయోగివరకూ అన్నారు. శివ శివా! పురుగే దొరికిందా పరమయోగివరకూ పోవుటకు!!

ప్రతివ్యక్తి రూపవిషయంలో వహించు శ్రద్ధ వర్ణనాతీతమన్నారు. వీరు చూచిన ప్రతివ్యక్తి చలనచిత్ర సంబంధియా?

ప్రపంచమనగా పంచీకరణ మూలకమన్నారు. "అనగా"కు స్థానమేది? శుద్ధ తెలుగుపదముల ప్రక్కని అవి అర్థమగుటకు గాబోలు ఆంగ్లేయ పదముల నుదహరించినారు. ఎందులకో?

ఇట్టివి చాలా ఉన్నా ఇంతటితో విరమిస్తాను.

'బసవ'

గ్రంథస్వీకృతి

సాహిత్య సమాలోచనము

పిల్లలమర్రి వెంకట హనుమంతరావు, ఎం. ఏ.,

శారదాపీఠము; గుంటూరు.

నివేదన

శ్రీ చింతాదీక్షితులు

శ్రీ రమణాశ్రమము, తిరువణ్ణామలై.

Printed at the B. N. K. Press Q. H. No. M. S. 100/ B for T. P. No. E 46/9-46.

శిల్పి ప్రచురణములు:

'నా జీవిత యాత్ర'

ఆంధ్రకేసరి శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు

బాల్యం మొదలు పంచాశద్వర్షాలవరకూ గడిచిన మహోజ్జ్వల జీవిత గాథ.

ప్రథమ ఖండము

వెల రూ. ౩/—

౧౯౪౬ ఆగస్టు ౨౩ వ తేదీనాడు శ్రీ ఆంధ్రకేసరి జన్మదినోత్సవ సందర్భంలో వెలువడింది.

'ఆంధ్ర శిల్పి'

ఆంధ్ర సాహిత్యానికీ, లలిత కళలకీ, సంస్కృతికీ దోహదమిచ్చే సచిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకులు:

వి. ఆర్. చిత్రా

పి. గణపతి శాస్త్రి

సాలు చందా ౯ రూపాయలు

విడి కాపీ ౧౨ అణాలు.

రాబోవు

'శిల్పి' ప్రచురణలు

ఆంధ్రకేసరి

శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశంపంతులుగారు

రచించిన

౧. 'నా జీవిత యాత్ర'
ద్వితీయ ఖండము
౨. యోగసూత్ర సిద్ధాంతము
౩. ఈశావాస్యోపనిషత్తు
౪. ప్రశ్నోపనిషత్తు
౫. కఠోపనిషత్తు.
౬. భగవద్గీతా భాష్యము

వివరాలకు :— మేనేజరు:

'ఆంధ్ర శిల్పి'

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంటురోడ్, మద్రాసు.